

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра економіки та підприємництва ім. проф. І. М. Брюховецького

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: «ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ »**

Виконав: **Вольченко Світлана Володимирівна**
студентка спеціальності
076 «Підприємництво та торгівля»

Керівник: **Терещенко Світлана Іванівна**
Професор кафедри економіки та
підприємництва ім. проф. І.М. Брюховецького

Рецензент: **Іван ІВАНІЧЕНКО**
Головний бухгалтер ФГ «Терновий О.І.»

Суми – 2024

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Економіки та підприємництва ім. проф.

Освітній ступінь

І.М. Брюховецького

Магістр

Спеціальність

076 «Підприємництво та торгівля»

Завідувач кафедри

Затверджую:

О. Ковбаса

« ____ » _____

2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Вольченко Світлани Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Економічна оцінка ресурсного потенціалу підприємства та напрями підвищення ефективності його використання

2. База практичного дослідження: ФГ «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області

керівник роботи **Терещенко Світлана Іванівна, д.е.н., професор**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від _____

2024 р. № _____

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) 10 грудня 2024 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

праці вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчо-нормативна база, статистичні дані, аналітичні дані підприємства, власні джерела

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

досліджено та обґрунтовано теоретичні основи ефективності використання ресурсного потенціалу фермерських господарств;

проаналізовано ефективність використання ресурсного потенціалу на прикладі ФГ «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області;

проаналізовано економічну діяльність підприємства на прикладі ФГ «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області;

оцінено ресурсний потенціал підприємства на прикладі ФГ «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області;

проаналізовано економічні результати використання ресурсного потенціалу на прикладі ФГ «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області;

рекомендовано напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу фермерських господарств.

6. Дата видачі завдання

21 вересня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2023 р.	виконано
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень - грудень 2023 р.	виконано
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	травень-липень 2023 р.	виконано
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2024 р.	виконано
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	листопад 2024 р.	виконано
7.	Перевірка на автентичність, опрацювання зауважень керівника.	23 листопада 2024 р.	виконано
8.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	25 листопада 2024 р.	виконано
9.	Рецензування кваліфікаційної роботи	20 – 25 листопада 2024 р.	виконано
10.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	30 листопада 2024 р.	виконано
11.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	1-2 грудня 2024 р.	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	12 грудня 2024 р.	виконано

Студент

Вольченко С.В.

Керівник роботи

Терещенко С.І.

Перевірку на автентичність проведено.
Кваліфікаційна робота допущена до захисту

Баранік Н.М.
Лукаш С.М.

АНОТАЦІЯ

Вольченко С.В. Економічна оцінка ресурсного потенціалу підприємства та напрями підвищення ефективності його використання—
Рукопис

Кваліфікаційна робота на здобуття ОС «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» Сумський національний аграрний університет, Суми, 2024.

За сучасних особливостей господарювання, що визначаються високим рівнем нестабільності як макро-, так і мікроекономічних факторів, одними з ключових завдань керівництва постають формування та оцінка поточних і перспективних можливостей підприємства; збалансування визначених можливостей підприємства з імпульсами зовнішнього середовища для досягнення поставлених задач та з метою забезпечення стратегічної стійкості функціонування.

Наразі конкурентоспроможність суб'єкта господарювання формується переважно за рахунок нарощування економічних ресурсів, впровадження нових технологій, активізації інноваційної діяльності. Ринкове середовище, у свою чергу, висуває жорсткі вимоги, пов'язані із підвищенням ефективності залучених ресурсів та пошуком напрямів удосконалення ресурсного потенціалу, зниження витрат на виробництво, підвищення якості продукції. Конкурентне господарювання – це дієвий механізм забезпечення ринкової рівноваги, що є неможливою за сучасних умов без оптимального та раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства.

Отже, ресурсний потенціал являє складну систему компонентів, які у сукупності забезпечують функціонування підприємства. Відтак, питання, пов'язані із забезпеченням ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства в цілому та окремими його складовими, набувають особливої актуальності у сучасних умовах. У свою чергу, основою для прийняття та реалізації управлінських рішень є належне інформаційно-аналітичне забезпечення, що передбачає оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу. Як і будь-яка інша аналітична діяльність, оцінювання ефективності ресурсного потенціалу має ґрунтуватися на системі принципів, дотримання яких забезпечує результативність та адекватність аналізу. Зокрема, найважливіші принципи оцінювання включають: точність, достовірність, релевантність, системність, комплексність, порівнянність, періодичність тощо. Оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства передбачає застосування методичних прийомів аналізу і синтезу, що практично проявляється у дослідженні як окремих складових, так і ресурсного потенціалу в цілому. Для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства формується відповідна система показників.

Отже, оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу є невід'ємною складовою управління підприємством, адже формує основу для обґрунтування та реалізації господарських рішень.

Ключові слова: ресурси, потенціал, ресурсний потенціал, ефективність

SUMMARY

Volchenko S.V. Economic assessment of the enterprise's resource potential and directions for increasing the efficiency of its use - Manuscript

Qualifying work for the Master's degree in specialty 076 "Entrepreneurship and trade" Sumy National Agrarian University, Sumy, 2024.

Due to the modern features of management, which are determined by the high level of instability of both macro- and microeconomic factors, one of the key tasks of the management is the formation and assessment of the current and prospective capabilities of the enterprise; balancing the determined capabilities of the enterprise with the impulses of the external environment in order to achieve the set objectives and to ensure the strategic stability of functioning.

Currently, the competitiveness of the economic entity is formed mainly due to the increase of economic resources, the introduction of new technologies, and the activation of innovative activities. The market environment, in turn, puts forward strict requirements related to the improvement of the efficiency of the resources involved and the search for ways to improve the resource potential, reduce production costs, and improve the quality of products. Competitive management is an effective mechanism for ensuring market balance, which is impossible under modern conditions without optimal and rational use of the enterprise's resource potential.

So, the resource potential is a complex system of components that collectively ensure the functioning of the enterprise. Therefore, issues related to ensuring effective management of the resource potential of the enterprise as a whole and its individual components are becoming particularly relevant in modern conditions. In turn, the basis for making and implementing management decisions is proper information and analytical support, which involves evaluating the effectiveness of the use of resource potential. Like any other analytical activity, the assessment of the effectiveness of the resource potential should be based on a system of principles, the observance of which ensures the effectiveness and adequacy of the analysis. In particular, the most important principles of evaluation include: accuracy, reliability, relevance, systematicity, comprehensiveness, comparability, periodicity, etc. Estimating the efficiency of using the enterprise's resource potential involves the use of methodological techniques of analysis and synthesis, which practically manifests itself in the study of both individual components and the resource potential as a whole. To evaluate the efficiency of the use of material resources of the enterprise, a corresponding system of indicators is formed.

Therefore, the assessment of the effectiveness of the use of resource potential is an integral part of enterprise management, because it forms the basis for the justification and implementation of economic decisions.

Keywords: resources, potential, resource potential, efficiency

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ	
РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	11
РОЗДІЛ II. СУЧАСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ	
РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПРИКЛАДІ ФГ «ТЕРНОВИЙ О.І.»	
РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	21
2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності господарства	
.....	21
2.2 Економічні результати використання ресурсного потенціалу	
господарства.....	28
2.3 Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу	
господарства.....	36
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ	
ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	42
3.1 Шляхи оптимізації ресурсного потенціалу фермерського	
господарства.....	42
3.2 Розробка стратегій розвитку ресурсного потенціалу.....	49
3.3 Підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом в	
умовах цифровізації	55
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми. Сформовані умови функціонування фермерських господарств, які ґрунтуються на ринкових засадах, тобто законах пропозицій і попиту, конкурентній боротьбі, обумовлюють необхідність їх швидкої адаптації до зміни мінливого ринкового середовища й мінімізації можливих ризиків. Водночас товаровиробники в сучасних умовах господарювання мають забезпечити ефективне і конкурентоспроможне використання усіх наявних ресурсів.

В процесі виробничо-комерційної діяльності аграрні підприємства постійно зустрічаються з новими викликами та загрозами в їхній діяльності, тому їм потрібно своєчасно та оперативно реагувати як на негативні прояви, так і своєчасно виокремлювати та використовувати перспективні. Головним чинником, який визначає ступінь економічної спроможності, реагувати на зазначені процеси, є ресурсний потенціал підприємства. В той же час, слід зазначити, що механізм управління ресурсним потенціалом аграрними підприємствами не в повній мірі і не завжди відповідає завданням підвищення їх конкурентоспроможності та перспективам розвитку.

Дотримання високого рівня потенціалу і темпів його зростання для окремого фермерського господарства посилює його конкурентні переваги, а успішність його буде залежати від того, як вдало забезпечена відповідність наявного ресурсного потенціалу функціонуванню в сформованому зовнішньому середовищі.

Суб'єкт підприємництва може бути впевненим, що досяг найвищого рівня результативності використання ресурсного потенціалу, за умов, коли дотримані стабільність у функціонуванні, наявні позитивні фінансові результати. Проте отримання прибутку не завжди свідчить про високу результативність використання ресурсного потенціалу. Як правило, суб'єкт підприємництва має можливість поліпшити свої фінансові результати, лише оптимізувавши використання власних ресурсів. Отже, актуальним є питання оцінки

ефективності використання земельних, трудових, матеріально-технічних, фінансових ресурсів аграрного підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою написання магістерської кваліфікаційної роботи є оцінка ресурсного потенціалу фермерського господарства в підвищенні ефективності його господарської діяльності. Для досягнення цієї цілі були сформульовані та вирішені наступні завдання:

- узагальнено поняття «потенціал» та «ресурсний потенціал», а також розглянуто його роль у господарській діяльності підприємства;
- обґрунтовано поняття ефективності та результативності господарської діяльності в умовах ефективного використання обмежених ресурсів підприємства;
- висвітлено джерела формування ресурсів підприємства, які входять до складу його ресурсного потенціалу;
- здійснено оцінку використаного ресурсного потенціалу ФГ «Терновий О. І.» Роменського району Сумської області;
- проаналізовано результати виробничо-фінансової діяльності підприємства та визначено вплив функціонування ресурсного потенціалу;
- надано рекомендації щодо шляхів модернізації ресурсного потенціалу з метою підвищення ефективності господарської діяльності ФГ «Терновий О. І.» Роменського району Сумської області.

Предметом дослідження стали теоретичні, методичні та практичні аспекти, пов'язані з розробкою резервів щодо ефективного використання виробничого потенціалу транспортного підприємства.

Об'єктом дослідження є процес обґрунтування важливості ресурсного потенціалу у господарській діяльності фермерського господарства.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження слугували фундаментальні дослідження вчених і практиків з проблем формування і використання ресурсного потенціалу і його ролі у господарській діяльності підприємства. Теоретична значимість полягає в

уточненні теоретичних положень та методичних основ ефективності використання ресурсного потенціалу в господарській діяльності підприємства.

В роботі використано наступні методи: *історико-економічний метод* – при аналізі теоретичних та методологічних основ дослідження проблеми; *метод порівняльного аналізу* - при аналізі показників динаміки та ефективності використання структурних елементів ресурсного потенціалу фермерського господарства; *монографічний метод* – для оцінки формування ресурсного потенціалу фермерського господарства; *розрахунковий метод* – для визначення обсягів реалізації продукції за умов ефективного використання структурних елементів ресурсного потенціалу фермерського господарства; *абстрактно-логічний* – для розробки рекомендацій щодо модернізації структурних елементів ресурсного потенціалу на прикладі ФГ «Терновий О. І.» Роменського району Сумської області.

Джерелами для написання кваліфікаційної магістерської роботи слугували законодавчі акти, монографії, публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, первинні, зведені документи, річні фінансові звіти за 2021-2023 рр. на прикладі ФГ «Терновий О. І.» Роменського району Сумської області.

Наукова новизна одержаних результатів. Виконано дослідження щодо визначення ролі виробничого потенціалу підприємства в підвищенні ефективності його господарської діяльності на прикладі ФГ «Терновий О. І.» Роменського району Сумської області. Здійснено аналіз результатів виробничо-фінансової діяльності підприємства, як наслідок функціонування ресурсного потенціалу. До найбільш важливих результатів, що характеризують новизну дослідження можна віднести:

- запропоновані і обґрунтовані стратегічні аспекти розвитку напрямів підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств;
- вдосконалено методичний підхід до інтегральної оцінки ефективності використання ресурсів аграрних підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Застосування розроблених пропозицій, що дозволить на більш високому методичному рівні

вирішувати проблеми підвищення ефективності господарської діяльності підприємства за рахунок модернізації ресурсного потенціалу. Практичне значення результатів дослідження полягає у виробленні методичних підходів до вибору показників і методики оцінки ефективної господарської діяльності підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна магістерська робота є результатом особистого наукового дослідження. Основні положення магістерської роботи, висновки отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні результати досліджень доповідалися і пройшли апробацію на двох міжнародних науково-практичних конференціях за темою дослідження.

Публікації. За результатами опубліковано 2 наукові праці.

Структура і обсяг роботи. Основний зміст роботи викладений на 65 сторінках комп'ютерного тексту. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ

ГОСПОДАРСТВ

Забезпечення національної продовольчої безпеки та сприяння соціально-економічному розвитку країни неможливе без раціонального використання ресурсів в аграрному секторі. Вирішення важливих завдань, пов'язаних з функціонуванням аграрних підприємств на принципах ресурсоощадності, є ключовим фактором досягнення цієї мети. Аграрне виробництво є ресурсоємним процесом, що передбачає використання значних обсягів природних, трудових та матеріально-технічних ресурсів. Ефективність функціонування аграрних підприємств залежить від кількості та якості цих ресурсів, а також від того, наскільки раціонально вони використовуються [24]. Тема ресурсного потенціалу в сільському господарстві є предметом багатьох наукових досліджень. Вчені намагаються зрозуміти, що це таке, як це поняття пов'язане з ресурсами та потенціалом, і як його можна використовувати на практиці.

Ресурси це сукупність елементів, які використовуються для виробництва товарів і послуг. Вони включають як природні ресурси, що надаються природою, так і створені людиною ресурси, такі як інвестиції та інфраструктура. Ресурси відіграють центральну роль у житті людства. Вони є основою для виробництва товарів і послуг, які задовольняють наші потреби. Однак, спосіб використання ресурсів може вплинути на стан навколишнього середовища і на майбутні покоління.

Терещенко С.І. визначає ресурси як основні складові, які дозволяють країнам та світовій спільноті розвиватися. Це матеріали, інформація та знання, які використовуються для створення товарів та послуг, а також для наукового та технологічного прогресу[32]. Тому, ресурси це все, що дозволяє нам задовольняти наші потреби. Це включає в себе не тільки матеріальні блага, але й нематеріальні, такі як знання та інформація.

З іншого боку, потенціал можна розглядати як більш широке поняття, яке включає не тільки наявні ресурси, але й їхню здатність до взаємодії, ефективність використання та можливість їхнього розвитку в часі і просторі.

На думку закордонних дослідників, потенціал частіше розглядається на рівні країн або регіонів, а не окремих підприємств. Це може бути промисловий, військовий або природний потенціал[45].

Поняття "потенціал" все більше асоціюється з наявністю ресурсів, можливостей і засобів, які можна мобілізувати для вирішення конкретних завдань. Деякі науковці вважають, що "ресурс" і "резерв" - це синоніми, але визначають "потенціал" як загальну сукупність економічних ресурсів, необхідних для функціонування та розвитку економічної системи[5].

Отже, сучасний підхід до визначення потенціалу переміщує акцент з обмежених можливостей на потенційні можливості для зростання та розвитку. Поняття потенціалу часто пов'язують зі здатністю підприємства до подальшого розвитку та зростання, яка базується на наявності у нього певних ресурсів [11]. Тому, можливості для зростання підприємства безпосередньо пов'язані з його здатністю мобілізувати внутрішні резерви та оптимізувати використання ресурсів.

Для характеристики взаємозв'язку між ресурсами та результатами виробничого процесу використовуються різноманітні визначення потенціалу. Проте значна частина цих визначень обмежується ототожненням потенціалу з наявними ресурсами, не враховуючи його динамічний характер та інші складові.

В сільському господарстві ресурсний потенціал – це сукупність природних, матеріальних та трудових ресурсів, які використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції. Ресурсний потенціал сільського господарства – це сукупність ресурсів, які взаємодіють між собою і впливають на результати виробництва. Кожне аграрне підприємство має унікальний набір ресурсів, що визначає його можливості.

Потенціал підприємства можна уявити як систему, де всі елементи взаємодіють та впливають один на одного, утворюючи стійкі зв'язки (рис.1.1)

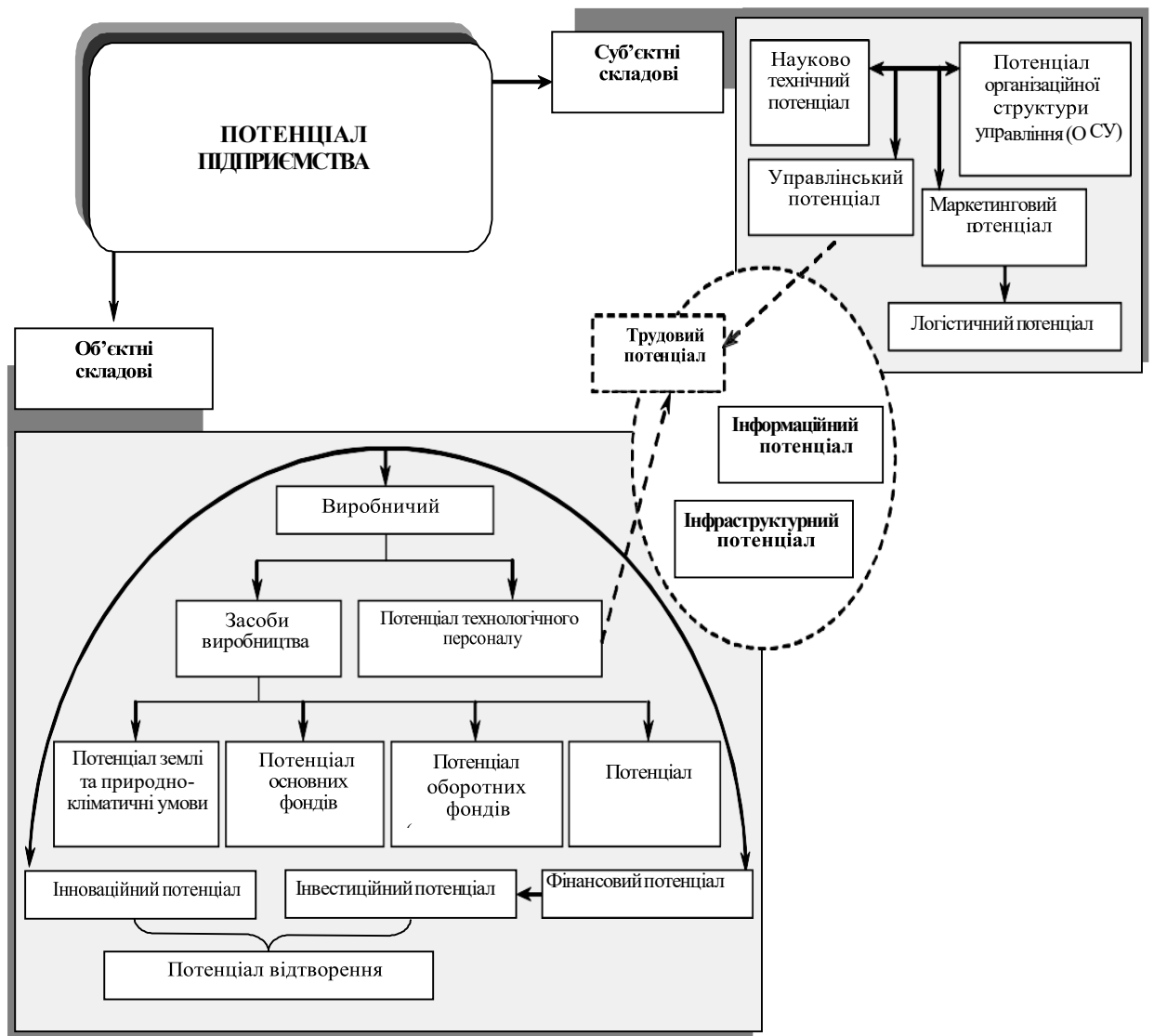

Рисунок 1.1 – Структура потенціалу підприємства
**Джерело: сформовано автором*

Ресурсний потенціал в аграрному секторі – це сукупність матеріальних і нематеріальних активів, які можуть бути використані для виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення сталого розвитку аграрного підприємства. При цьому, виробничий потенціал підприємства визначається не фактичними результатами виробництва, а його спроможністю досягати поставлених цілей та виробляти певний обсяг продукції в майбутньому. Між тим, розглядаючи ресурсний потенціал фермерського господарства як систему взаємодіючих ресурсів, ми підкреслюємо, що ефективність виробництва залежить не тільки від кількості ресурсів, але й від того, як вони організовані та

використовуються. Проте, системний підхід не дозволяє повністю охарактеризувати структуру та особливості кожного окремого ресурсу.

Таблиця 1.1 - Позиціонування складових потенціалу фермерського господарства

Сильна позиція	Складові	Слабка позиція
Низька собівартість продукції; висока якість продукту; високий показник фондовіддачі; високотехнологічне обладнання	виробнича	Застаріле виробниче обладнання; високі витрати порівняно з конкурентами; низька завантаженість потужностей
значна частка на ринку; ефективна рекламна діяльність та стимули до збуту; високий рівень споживання продукції; висока диференціація	маркетингова	недостатня широта та глибина асортименту; звуження ринкової частки; скорочення клієнтської бази
здатність працівників до продукування ідей; високий рівень кваліфікації та компетентність; позитивна ділова репутація	кадрова	неефективність система мотивації та стимулювання праці; висока плинність кадрів
висококваліфікований менеджмент; ефективна організаційна структура	організаційна	низький рівень кваліфікації менеджерів; неефективність їх керуючих дій
доступні позикові кошти; високий рівень ділової активності; висока ліквідність активів; стійкий фінансовий стан; висока рентабельності капіталу	фінансова	обмеженість фінансових ресурсів; нестійкий фінансовий стан; висока залежність від кредиторів; низький рівень рентабельності
Наявність складських споруд; під'їзні шляхи; прискорені терміни поставок продукції; перспективи оптової торгівлі.	логістична	обмеженість фінансових ресурсів; висока залежність від постачальників та споживачів
продукування інновацій; впровадження новацій у виробництво; патенти, об'єкти інтелектуальної власності	науково-технічна	високий показник енергоємності технологій порівняно з конкурентами

**Джерело: сформовано автором*

Використовуючи функціональний підхід, ми можемо виділити різні складові потенціалу підприємства, такі як технічна, виробнича, маркетингова. Проте, інші дослідники також виділяють такі аспекти потенціалу, як ринкова

частка, стратегічні можливості, що свідчить про те, що функціональний підхід не є єдиним і вичерпним способом аналізу потенціалу (табл.1.1).

Особливу увагу привертають дослідження, що здійснюють багатовимірний аналіз структури потенціалу, виходячи за межі ресурсного та функціонального компонентів. Такий підхід забезпечує більш всебічне розуміння його елементного складу. Структура економічного потенціалу підприємств, як стверджує Терещенко С.І. є різноманітною і залежить від багатьох факторів, проте існують загальні складові, які є обов'язковими для всіх підприємств [32]. Багато авторів класифікують основні елементи потенціалу підприємства на чотири групи: матеріальні, фінансові, трудові та природні ресурси [13]. Потенціал підприємства – це багатогранне поняття, яке охоплює не лише матеріальні активи (технології, майно), але й нематеріальні ресурси (персонал, знання, репутація), а також систему взаємовідносин з партнерами, клієнтами та іншими стейкхолдерами. Важливу роль відіграють також форма власності та організаційні структури підприємства.

Структура потенціалу підприємства включає різноманітні елементи, які можна поділити на матеріальні та нематеріальні. Матеріальні елементи, такі як виробничі фонди, фінанси та інновації, є основою для діяльності підприємства. Вони споживаються і відновлюються в процесі виробництва. Друга складова потенціалу підприємства представлена сукупністю нематеріальних активів, які взаємодіють з матеріальними ресурсами. Управлінський, організаційний, науково-технічний та маркетинговий потенціали створюють умови для ефективного використання матеріальних ресурсів та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Розуміння структури об'єкта дозволяє оцінити його поточний стан, визначити напрямки розвитку та ефективно використовувати наявні ресурси. Цей підхід може бути застосований в різних сферах діяльності, від економіки до управління проектами.

Реалізований потенціал аграрного виробника включає в себе не тільки наявні ресурси, але й їх ефективне використання. Для досягнення успіху

необхідно, щоб ці ресурси відповідали вимогам ринку та були підкріплені необхідними інвестиціями. Проаналізуємо кожен складову детальніше:

1. **Наявний потенціал.** Наявний потенціал це статична характеристика підприємства, яка визначається його поточним станом і відображає можливості, які можуть бути реалізовані без змін у структурі ресурсів.

2. **Потенціал розвитку.** Потенціал розвитку це здатність системи змінюватися та вдосконалюватися, набуваючи нових або посилюючи вже існуючі властивості, що дозволяє їй ефективніше досягати поставлених цілей.

Перший потенціал фокусується на внутрішніх змінах, пов'язаних з оптимізацією ресурсів, другий – на зовнішніх змінах, пов'язаних з адаптацією до ринку та нових технологій.

Ресурсний потенціал, як будь-яка система, має свої фундаментальні властивості, які можна сформулювати у вигляді загальних принципів. До них належать принципи: адекватності, системності, структурності, цільової орієнтації, економічної самостійності, узгодженості.

Першим принципом є необхідність узгодженості дій між усіма підрозділами підприємства. Це стосується як маркетингових досліджень, так і технологічних процесів та фінансових потоків.

Другий принцип передбачає збалансоване використання всіх ресурсів підприємства, враховуючи їх взаємозв'язок у технологічному процесі та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Третій принцип підкреслює, що всі елементи ресурсного потенціалу тісно взаємопов'язані та спрямовані на досягнення спільної мети, утворюючи єдине ціле.

Четвертий принцип вимагає тісної співпраці всіх структурних підрозділів, які повинні діяти узгоджено та підпорядковуватися загальній стратегії компанії.

П'ятий принцип вимагає від фермерського господарства постійно працювати над підвищенням конкурентоспроможності своєї продукції, розробляючи спільні плани для всіх підрозділів як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу.

Шостий принцип означає, що всі складові системи повинні бути гнучкими та здатними пристосовуватися до змін, які відбуваються як всередині, так і поза системою.

Сьомий принцип наголошує на важливості ефективного використання людських ресурсів. Це передбачає тісну співпрацю адміністрації та працівників для встановлення справедливої оплати праці, оптимального режиму роботи та соціальних гарантій.

Природні умови є специфічним ресурсом для сільського господарства, оскільки саме вони визначають вибір культур, технологій вирощування та врожайність. Природно-кліматичний потенціал це складна система, в якій всі елементи взаємопов'язані і впливають один на одного, створюючи умови для сільськогосподарського виробництва. Розподіл території за природно-економічними зонами сприяв підвищенню ефективності виробництва завдяки спеціалізації на культурах, які найкраще пристосовані до місцевих умов.

Для оцінки ресурсного потенціалу галузі використовується різноманіття підходів, від порівняльних аналізів до складних математичних моделей. Кожен метод має свої особливості та застосовується залежно від поставлених завдань. Незалежно від того, що ми оцінюємо – елемент, об'єкт чи систему – порівняльний аналіз дозволяє виявити схожість і відмінності, що є важливим для розуміння потенціалу.

Морфологічний аналіз дозволяє систематично досліджувати різні аспекти проблеми шляхом їх розбиття на складові частини та пошуку нових зв'язків між ними. Цей метод є потужним інструментом для генерації ідей [19].

Метод аналогій Гордона заснований на пошуку нестандартних зіставлень між різними явищами. Аналогії повинні бути динамічними, багатогранними, масштабними, захоплюючими та сприяти командній роботі [19].

Цікавими є методи, які передбачають штучне протиставлення різних елементів. Це дозволяє детально дослідити ситуацію, підкресливши відмінності та схожість. Для посилення контрасту часто використовується метод "адвокат і диявол", де одна сторона захищає ідею, а інша висуває всі можливі проти

аргументи. Ця методика особливо ефективна при аналізі складних питань, таких як прийняття рішень щодо фінансування інновацій.

Метод "за і проти" є ефективним доповненням до інших підходів, допомагаючи команді оптимізувати процес оцінки ідей та прийняття рішень.

Підсумовуючи різноманітні методи оцінки ресурсного потенціалу галузі, представлені у джерелі [13], їх можна умовно поділити на такі групи (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Інструменти для аналізу ресурсів галузі

Методи	Зміст	Показник	Значення показника
Ресурсні методи	Методи, які ґрунтуються на кількісних показниках діяльності підприємств роздрібно́ї торгівлі, таких як обсяг продажів та рівень прибутковості	Ресурсовіддача	Кількісні показники, що відображають ефективність використання ресурсів підприємства,
Витратні методи	Методи, які ґрунтуються на кількісних показниках витрат підприємства	Затратовіддача Затратоємкість Рентабельність витрат	розраховані на основі даних про обсяг продажів та отриманий прибуток
Комплексні системні методи	Різні методи дозволяють оцінити різні види ефективності: економічну, соціальну, екологічну тощо.	1.Інтегральний показник змін ефективності використання ресурсів 2.Рівень рентабельності використання ресурсів	Дають змогу провести детальний і всебічний аналіз діяльності підприємства, що сприяє як раціональному використанню наявних ресурсів, так і виявленню нових можливостей
Результативні методи	Системи показників для аналізу ефективності використання ресурсів	1.Інтегральний показник ефективності. 2.Синтетичний показник ефективності	Кількісні показники оцінки

**Джерело: сформовано автором*

В аграрному секторі широко застосовують багатогранний набір методів для оцінки ефективності використання ресурсів, серед яких: порівняльний аналіз, бальна оцінка, експертні оцінки, рейтингування та економіко-математичне моделювання. Однією з головних проблем оцінки ефективності в аграрному секторі є складність кількісної оцінки, особливо природних ресурсів.

Використання таких методів, як відновлювача і рентна оцінка, не забезпечує повної достовірності оцінки земельних ресурсів, що ускладнює розробку універсальної методики грошової оцінки потенціалу сільського господарства.

Таблиця 1.3 містить перелік показників, що використовуються для оцінки ефективності матеріально-технічної бази аграрних підприємств.

Таблиця 1.3- Показники ефективності функціонування основних фондів

Показники	Розрахунок показника
Продуктивність основного капіталу	товарна продукція (валова продукція) / середньорічна вартість основного капіталу
Капіталомісткість	середньорічна вартість основного капіталу / товарна продукція (валова продукція)
Коефіцієнт придатності	вартість основного капіталу / первісна вартість основного капіталу
Коефіцієнт оновлення	вартість основного капіталу, що надійшли за рік / первісна вартість основного капіталу
Коефіцієнт вибуття	вартість основного капіталу, що вибули за рік / первісна вартість основного капіталу
Коефіцієнт зносу	знос основного капіталу / первісна вартість основного капіталу
Капіталоозброєність	середньорічна вартість основного капіталу / середньорічна чисельність персоналу
Рентабельність основних засобів	прибуток (чистий прибуток) / середньорічна вартість основного капіталу
Прибуток на 1 грн мат. витрат	прибуток / матеріальні витрати
Матеріаловіддача	валова продукція / матеріальні витрати
Матеріаломісткість	матеріальні витрати / валова продукція

**Джерело: сформовано автором*

Оцінка ефективності використання персоналу здійснюється за допомогою системи показників, що включають як натуральні, так і вартісні характеристики продуктивності праці. Трудомісткість одиниці продукції є одним з основних натуральних показників продуктивності праці. Вона характеризує ефективність використання робочого часу і обернено пропорційна виробітку. На відміну від натуральних показників, вартісний показник продуктивності праці дозволяє порівнювати ефективність праці різних працівників та підрозділів, незалежно від виду продукції, яку вони виробляють. При оцінці ефективності ресурсів слід використовувати такі показники, як: вартість землі – за розміром

оренди, основних фондів – за амортизацією, оборотних коштів – за матеріальними витратами, а трудових ресурсів – за фондом оплати праці. Це дозволить врахувати особливості поточного етапу розвитку галузі.

Реальний розмір ресурсного потенціалу можна оцінити за допомогою показників, що характеризують здатність ресурсів створювати сільськогосподарську продукцію. Ці показники враховують хімічні, фізичні та інші властивості ресурсів, які визначають їхню споживчу вартість. Ефективність використання всіх ресурсів знаходить своє відображення у фінансових результатах підприємства. Хоча всі ресурси беруть участь у виробництві, їхній внесок у досягнення кінцевих цілей може суттєво відрізнятися. Значення різних елементів системи постійно змінюється в залежності від багатьох факторів, таких як поява нових елементів, зміна їхніх характеристик або взаємодії між ними, а також через загальний розвиток системи та зміни зовнішніх умов. Сьогодні здатність підприємства до змін та вдосконалення, зокрема, до структурних перебудов, є ключовим фактором, що впливає на його ресурсний потенціал. Ця здатність залежить від ефективності управління, кваліфікації персоналу, оптимального поєднання ресурсів та організації виробництва.

Щоб зрозуміти, як різні ресурси впливають на результати сільського господарства, необхідно розробити систему кількісних показників. Зокрема, потрібно визначити:

- показник, який дозволить порівняти важливість різних ресурсів;
- загальний показник результативності, за яким можна буде оцінити ефективність використання всіх ресурсів.

Застосування запропонованих критеріїв та методів сприяє більш обґрунтованому прийняттю рішень щодо використання ресурсного потенціалу підприємства.

РОЗДІЛ II

СУЧАСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПРИКЛАДІ ФГ «ТЕРНОВИЙ О.І.»

РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності господарства

Фермерські господарства відіграють життєво важливу роль в сучасній економіці, особливо в країнах з розвиненим сільським господарством, таких як Україна. Вони є не лише джерелом продовольства, але й впливають на багато інших аспектів економіки та суспільства. Тому об'єктом дослідження при написанні випускної магістерської роботи було обрано ФГ «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області.

Ефективне використання сільськогосподарської землі є ключовим для розвитку української економіки. Держава намагається знайти баланс між правом власності на землю громад, держави та бізнесу. Земля це не просто ресурс, а основа для будь-якої виробничої діяльності і національне багатство. Для того, щоб забезпечити ефективне використання всіх ресурсів, необхідне державне регулювання.

Таблиця 2.1 - Склад і структура землекористування підприємства

Види угідь	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+/-) 2023 від 2021рр.	
	Площа, га	%	Площа, га	%	Площа, га	%	Площа, га	%
Всього с.-г. угідь	245	100,0	256	100,0	463	100,0	218	190,0
в т.ч. – рілля	191	80,0	203	79,0	364	79,0	173	190,0

**Джерело: сформовано автором на основі даних форми №4 с-г.*

Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції є одним з ключових показників, що характеризують економічну ефективність використання земельних ресурсів. Аналізуючи дані таблиці 2.1 дійшли висновку про те, що всі землі господарства є орендованими. На 31.12. 2024 року земельні угіддя

господарства становлять 463 га, тому воно є невеликим і відповідає своїй організаційній структурі. В структурі земельних угідь рілля займає 80%, що свідчить про великий ступінь розораності. В порівнянні з 2021 роком площа земельних угідь підприємства збільшилась майже в двічі, що свідчить залучення землі у односельців для обробітку.

Як форма суспільного поділу праці, спеціалізація в аграрному секторі є важливим інструментом для оптимізації виробництва та підвищення його ефективності. Для того, щоб збільшити обсяги виробництва і підвищити якість продукції, сільськогосподарські підприємства повинні спеціалізуватися на певних видах діяльності. Вибір оптимального напрямку спеціалізації та оцінка його ефективності за допомогою відповідних методів є важливими завданнями для розвитку аграрного сектору. Економічна оцінка спеціалізації сільськогосподарського підприємства традиційно базується на аналізі обсягів виробництва та його структури. Однак для більш детального аналізу можуть використовуватися й інші економічні показники, такі як продуктивність праці, собівартість продукції та рентабельність.

Таблиця 2.2 - Склад і структура товарної продукції підприємства

Види продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		В середньому за 2023-2022 рр.	
	Виручка тис. грн.	%	Виручка тис. грн.	%	Виручка тис. грн.	%	Виручка тис. грн.	%
Зернові та зернобобові	5781	68,0	6892	58,0	7764	56,0	6964	61,0
Пшениця озима	1275	15,0	5110	43,0	1525	11,0	2626	23,0
Кукурудза на зерно	4506	53,0	1782	15,0	6239	45,0	4338	38,0
Технічні	2720	32,0	4991	42,0	6101	44,0	4452	39,00
Соя	2125	25,0	1188	10,0	1941	14,0	1827	16,0
Соняшник	595	7,0	3803	32,0	4160	30,0	2625	23,0
Всього по господарству	8501	100,0	11883	100,0	13865	100,0	11416	100,0

**Джерело: сформовано автором на основі даних форми №4 с-г.*

Дані таблиці 2.2 свідчать про те, що підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових і зернобобових. В структурі зернових і зернобобових кукурудза на зерно становить 38%. Серед технічних культур, які вирощує

господарство перевага надається соняшнику. Така спеціалізація відповідає вимогам сьогодення.

Розрахунок спеціалізації аграрного підприємства є важливим інструментом для ефективного управління господарством та досягнення його стратегічних цілей, а саме мова йде, про:

- оптимізацію виробництва;
- зменшення ризиків;
- покращення якості продукції;
- ефективне використання ресурсів;
- підвищення конкурентоспроможності.

Для наглядності відобразимо структуру товарної продукції господарства наступним рисунком 2.1.

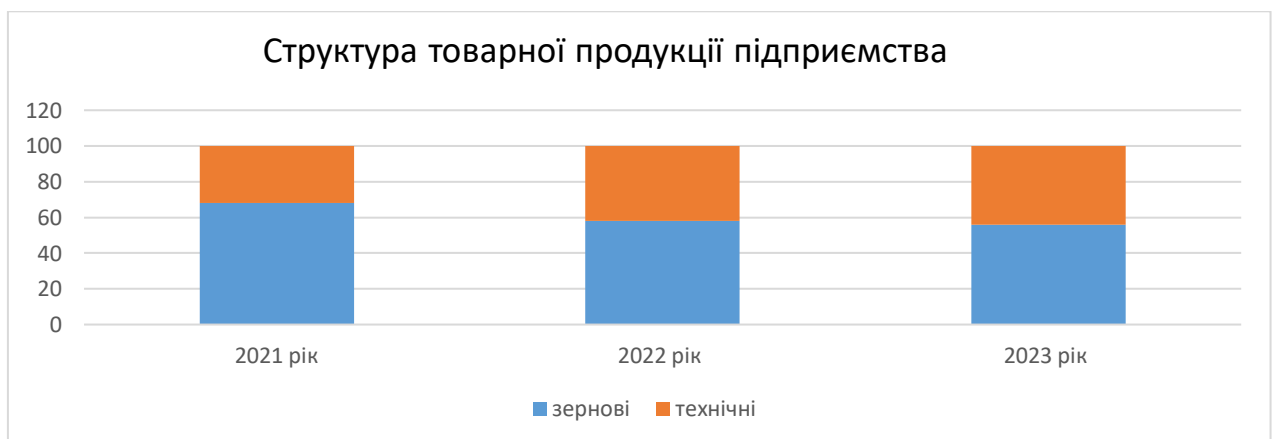

Рисунок 2.1- Структура товарної продукції господарства за 2021 -2023 роки

**Джерело: сформовано автором самостійно*

Працівники є рушійною силою будь-якого бізнесу. Їх ефективність безпосередньо впливає на прибуток компанії, тому правильне управління персоналом є одним з ключових факторів успіху. Трудові ресурси підприємства, з економічної точки зору, демонструють потенціал підприємства, тому, як наслідок, впливають на конкурентоспроможність. На додачу, трудові ресурси – це також і частина населення країни, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними відповідає певній сфері діяльності і являють найбільш активну частину населення [12]. Тому, оскільки робоча сила має вартісну оцінку, а отже

є конкурентною на ринку праці, то аналіз трудових ресурсів у ринкових умовах стає особливо актуальним.

Таблиця 2.3 - Динаміка середньооблікової чисельності працівників та ефективність використання робочої сили на підприємстві

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення +/-
1.Середньооблікова чисельність працівників, всього осіб	2	3	3	1
2.Наймані працівники, осіб	1	1	1	-
3. Всього працівників, осіб	3	4	4	-
2.Відпрацьовано 1-м робітником днів в сер. по підприємству, днів	264,0	257,0	265,0	1,0
3. Вироблено ВП в спів ставних цінах на 1 роб. тис. грн.	323,2	377,9	293,7	-29,5
4.Середньомісячний фонд оплати праці,. тис. грн.	134,4	133,0	203,9	69,5
5. Середньомісячна заробітна плата 1 робітника по підприємству, грн.	6718,0	8312,0	12742,0	6024,0
6.Середньорічна заробітна плата 1 робітника по підприємству, тис. грн.	80,6	99,7	152,9	72,3

**Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства*

Дані таблиці 2.3 свідчать про те, що постійно на обліку на підприємстві знаходиться 3 особи. В більш напружені періоди виробничого процесу підприємство залучає одного найманого працівника. Кожним працівником на підприємстві відпрацьовано в середньому 260-265 днів. Середньомісячна заробітна плата на 31.12.2023 року становить 12742 грн. Щоб працівники були зацікавлені у підвищенні ефективності своєї роботи, система оплати праці має бути побудована таким чином, щоб заохочувати досягнення конкретних результатів. Це може бути збільшення обсягу виробництва, підвищення якості продукції, впровадження нових технологій та інше.

Підвищення продуктивності праці у сільському господарстві передбачає:

➤ підвищення мотивації працівників сільськогосподарських підприємств, для цього необхідно створити справедливі умови праці, де кожен має рівні можливості для кар'єрного зростання та отримання винагороди за свої досягнення. Важливо також забезпечити безпечні умови праці та піклуватися про

добробут працівників. Такий підхід не лише підвищить продуктивність, а й сприятиме створенню лояльного та згуртованого колективу;

- збільшення виробництва при зменшенні витрат праці: це формулювання прямо вказує на те, що за менший час виробляється більше продукції;

- оптимізація виробничих процесів: цей варіант акцентує увагу на загальному вдосконаленні організації праці;

- впровадження механізму постійного моніторингу продуктивності: тут підкреслюється необхідність регулярного контролю за результатами праці.

У сучасному бізнесі, коли всі компанії змагаються між собою, дуже важливо ефективно використовувати всі ресурси підприємства. Тільки так можна збільшити виробництво, заробити більше грошей і стати конкурентоспроможними. Тому підвищення ефективності роботи повинно бути однією з головних цілей будь-якого підприємства.

Основні засоби сільського господарства виступають критичним компонентом ресурсного потенціалу як галузевого, так і макроекономічного рівня. Щоб підприємство було успішним і могло конкурувати з іншими, дуже важливо ефективно використовувати все своє обладнання та будівлі. Від цього залежить, чи буде підприємство прибутковим. Щоб розвиватися і виробляти більше продукції, потрібно постійно оновлювати і краще використовувати все обладнання. З одного боку, зазначені процеси забезпечують постійне підтримання належного технічного рівня підприємства, а з іншого – сприяють збільшенню обсягів виробництва без додаткових капіталовкладень, зниженню собівартості продукції за рахунок скорочення амортизаційних відрахувань та витрат на обслуговування виробництва, підвищенню фондівіддачі та прибутковості.

Тим не менш, дефіцит фінансування спричиняє негативні динаміки у процесі відтворення основних фондів аграрного сектора. Окрім дії об'єктивних чинників, ситуація обумовлена також дисбалансом між ключовими складовими управління основними засобами – плануванням,

оцінкою та формуванням їхньої структури. У сучасних умовах актуальним є питання точної оцінки ефективності використання основних засобів.

Таблиця 2.4 – Оцінка ефективності використання виробничих засобів підприємства

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 в % до 2021 рр
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	8689	8273	6842	79,0
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	2113	3141	5283	2,5 р
Товарна продукції, тис. грн.	8501	11883	18865	62,0
Капіталооснащеність, тис. грн.	35,5	31,9	14,8	42,0
Капіталоозброєність, тис. грн.	2896,3	2068,2	1711,0	59,0
Продуктивність основного капіталу.(фондовіддача), грн	0,97	1,44	0,77	79,0
Капіталомісткість, грн.	1,02	0,69	1,29	127,0
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	1,4	3,8	1,1	2,5 р
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів	257	95	327	127,0
Припадає оборотних виробничих фондів на 1000 грн. основних, грн.	819,4	863,4	808,7	98,7

**Джерело: сформовано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Дані таблиці 2.4 свідчать про те, що середньорічна вартість фондів за останні три роки зменшилась майже на 20%. Це є слідством старіння основних фондів підприємства. При цьому середньорічна вартість оборотних засобів за останні три роки збільшилась у 2,5 рази, це говорить про те, що підприємству необхідно менше ресурсів для здійснення операційної діяльності. Зменшення вартості основних фондів призвело до зменшення майже в половину таких показників, як капіталооснащеність та капіталоозброєність.

Таким чином, ефективне управління оборотними засобами вимагає постійного пошуку компромісу. З одного боку, необхідно забезпечити достатню ліквідність для безперебійної роботи, з іншого – максимально ефективно використовувати кошти. Це зводиться до вирішення таких завдань:

- 1.Забезпечення платоспроможності є однією з найважливіших умов успішної

діяльності будь-якого підприємства. Недостатня ліквідність може поставити під загрозу його фінансову стійкість.

2. Рівень і структура активів значно впливають на фінансові результати підприємства. Різні види активів мають різний потенціал для генерації прибутку. Наприклад, збільшення виробничих запасів може призвести до зростання витрат, тоді як розширення асортименту готової продукції може стимулювати продажі. Тому при прийнятті рішень щодо управління активами необхідно аналізувати їхню рентабельність та вплив на обсяги продажів.

Однією з основних проблем при оцінці фінансового стану підприємства є відсутність універсального показника. Кожен показник має свої обмеження і не може дати повну картину ситуації. Тому для отримання достовірних результатів необхідно використовувати комплексний підхід. Існує широкий спектр показників, які використовуються для оцінки діяльності підприємства. Кожен з них відображає певну характеристику, таку як фінансова стійкість, ефективність виробництва, або якість продукції. Умови планової економіки орієнтували підприємства на виконання планових завдань, тому основними показниками були обсяги виробництва. В умовах ринкової економіки підприємства орієнтовані на максимізацію прибутку, що обумовлює використання інших показників, таких як обсяг продажів і рентабельність. Для проведення ефективного аналізу господарської діяльності необхідно створити інформаційну модель, яка базуватиметься на системі взаємопов'язаних економічних показників.

Таблиця 2.5 - Основні економічні показники діяльності підприємства, тис. грн.

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення +/-
Чистий дохід від реалізації продукції	11883	5265	13865	1982
Собівартість реалізованої продукції	6650	4389	11632	4982
Інші операційні витрати	282	473	239	-43
Інші витрати	512	73	722	210
Разом витрати	7444	4935	12594	5150
Фінансовий результат до оподаткування	4440	331	1271	-3169
Чистий прибуток	4440	331	1271	-3169

**Джерело: сформовано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Дані таблиці 2.5 свідчать про те, що в 2023 році по відношенню до 2021 року чистий дохід від реалізації продукції збільшився майже на 2 млн. грн., собівартість реалізованої продукції збільшилась відповідно майже на 5 млн. грн.

При цьому чистий прибуток по підприємству за останні три роки зменшився на 3, 2 млн. грн. Така ситуація є типовою для нашого регіону, оскільки він є прифронтовим. Цей факт не можливо вважати позитивним оскільки не має перспектив для розвитку за відсутності джерел фінансування.

2.2 Економічні результати використання ресурсного потенціалу господарства

Ресурсний потенціал є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства, оскільки саме він визначає його можливості для отримання прибутку та конкуренції на ринку. Ресурси це ті засоби, які підприємство може використовувати для досягнення своїх цілей.

Сільське господарство в Україні зараз стикається з низкою проблем, пов'язаних з використанням ресурсів. Ці проблеми є наслідком складного історичного розвитку та переходу від планової до ринкової економіки. Реформи в аграрному секторі, хоча й необхідні, призвели до певних дисбалансів у використанні ресурсів. Перехід до інтенсивних методів виробництва став необхідним через виснаження традиційних, екстенсивних способів господарювання. Вичерпання ресурсів призвело до зниження продуктивності і сповільнило розвиток сільського господарства.

Результати діяльності підприємства безпосередньо залежать від того, наскільки ефективно воно використовує свої матеріальні та фінансові ресурси. Оскільки ці ресурси є життєво необхідними для розвитку бізнесу, їхній аналіз є невід'ємною частиною управління будь-якою компанією. В умовах високої конкуренції та швидких змін на ринку, ефективне управління активами стає ще більш критичним. Активи підприємства це його майно, яке може бути використане для отримання економічного зиску у майбутньому. Оцінка стану

активів проводиться за допомогою спеціальних методів і інструментів, які дозволяють визначити їхню вартість, ліквідність та ефективність використання. Основними джерелами інформації для такої оцінки є баланс та звіт про фінансові результати підприємства

Таблиця 2.6 – Аналіз активів підприємства, тис. грн

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення +/-
1.Необоротні активи				
Основні засоби	7970,1	8575,7	8802,9	832,8
первісна вартість	9505,9	11909,2	14220,9	4715,0
знос	1535,8	3333,5	5418,0	3882,2
Всього	7970,1	8575,7	8802,9	832,8
2. Оборотні активи				
Запаси	2657,1	3624,6	6941,1	4284
в т.ч. готова продукція	2308,0	3579,6	5992,6	3684,6
Дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, послуги	105,8	40,2	299,6	193,8
Гроші та їх еквіваленти	24,0	2,9	74,7	50,7
Всього	2786,9	3667,7	7315,4	4528,5
Баланс	10757,0	12243,4	16118,3	5361,3

**Джерело: сформовано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Дані таблиці 2.6 свідчать про те, що за останні три роки діяльності підприємство збільшило свої активи майже в половину, що у відносному виразі становить 5,4 млн. грн.

Збільшення активів відбулось завдяки вводу в експлуатацію основних засобів підприємства. Є у підприємства можливість створювати запаси, які в 2023 році по відношенню до 2021 року збільшились на 4,2 млн. грн. Має тенденцію до збільшення і дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Гроші та їх еквіваленти збільшились майже в 3 рази. Цей факт не є позитивним, оскільки нашими грошима користуються, ті підприємства яким ми відвантажили свою продукцію. В цілому, завдяки збільшенню активів можливий розвиток підприємства.

Аналізуючи дані проілюстровані на рисунку 2.2 можемо сказати, що відбувається зростання активів при цьому прибуток теж має тенденцію до зростання. Цей факт свідчить про ефективне використання ресурсного

потенціалу підприємства. Такі коливання прибутку свідчать про ситуацію в якій знаходиться сьогодні Україна - а саме війна.

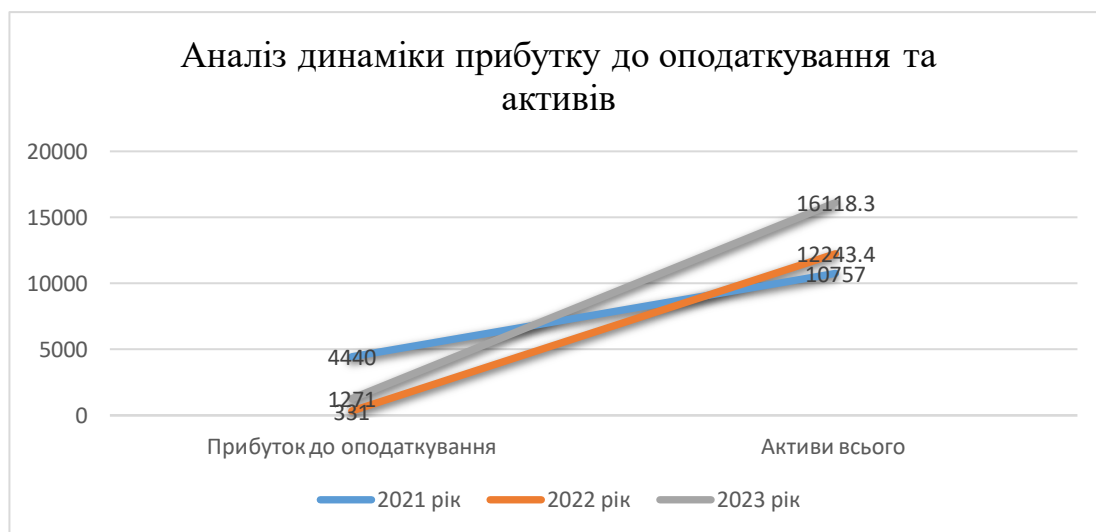

Рисунок 2.2 – Аналіз динаміки прибутку та активів підприємства за 2021-2023 рр.

**Джерело: сформовано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Оцінка сумарної вартості ресурсів підприємства за допомогою загальної вартості активів є спрощеним, але зручним методом. Незважаючи на те, що цей підхід не враховує всі види ресурсів, він дозволяє отримати загальне уявлення про фінансовий стан підприємства та порівняти його з конкурентами.

З метою комплексного дослідження фінансового стану підприємства проведемо аналіз стану пасивів у два етапи: окремо для власного та залученого капіталу. Такий підхід дозволить оцінити структуру фінансування, визначити рівень фінансової залежності та стабільності підприємства.

Дані таблиці 2.7 свідчать про те, що власний капітал підприємства складається з зареєстрованого пайового капіталу величина якого 100 грн і є незмінною від моменту реєстрації і до сьогоднішнього дня та нерозподіленого прибутку. Нерозподілений прибуток підприємства має тенденцію до зростання, але темпи зростання активів і прибутку є не відповідними один до одного, а це означає що поповнює підприємство власні активи за рахунок кредитів банку.

Так величина довгострокових кредитів банку в 2023 році по відношенню до 2021 року збільшилась в 2, 5 рази. Збільшились також і поточні зобов'язання підприємства, а саме: кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги в

2,5 рази; кредиторська заборгованість за розрахунки з бюджетом 2,1 рази. Цей факт свідчить про залежність підприємства від кредитів банку.

Таблиця 2.7 – Аналіз джерел формування активів підприємства, тис. грн

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення +/-
1. Власний капітал				
Зареєстрований пайовий капітал	0,1	0,1	0,1	-
Нерозподілений прибуток	5383,4	5725,6	6546,3	1162,9
Всього	5383,5	5725,7	6546,4	1162,9
2. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	3500,8	6454,6	9094,6	5593,8
3. Поточні зобов'язання				
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	177,4	41,5	437,9	260,5
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунки з бюджетом	19,4	21,6	39,4	20,0
Інші поточні зобов'язання	1675,9	-	-	-
Всього	1872,7	63,1	477,3	-1395,4
Баланс	10757,0	12243,4	16118,3	5361,3

**Джерело: сформовано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Витратний та дохідний підходи до оцінки діяльності підприємства ґрунтуються на аналізі взаємозв'язку між доходами, витратами та прибутком. Враховуючи, що на доходи підприємства впливає безліч зовнішніх чинників, таких як кон'юнктура ринку, попит, пропозиція та конкуренція, основним важелем підвищення прибутковості є оптимізація витрат. Саме ефективне управління витратами дозволяє підприємству збільшити прибуток навіть за умов нестабільної зовнішньої кон'юнктури.

Дані таблиці 2.8 свідчать про збільшення величини витрат по підприємству. Так загальна суми витрат підприємства збільшилась на 70%, що в абсолютному виразі становить 5,1 млн. грн. Таке збільшення відбулося за рахунок збільшення витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції.

Інші операційні витрати підприємства в 2023 році по відношенню до 2021 року зменшились на 15%, таке зменшення стало можливим завдяки зменшенню реально реалізованої продукції на сторону. Проте збільшились витрати на

реалізацію продукції на 40% у зв'язку зі зміною логістики. Ця ситуація відбувається в результаті російської агресії на територію України.

Таблиця 2.8 - Динаміка витрат підприємства

Витрати	2021 р.	2022 р	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.,	
	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Абсолютн е, тис. грн.	Відносне, %
1. Собівартість реалізованої продукції	6650,0	4389,0	11632,0	4982,0	175,0
2. Інші операційні витрати	282,0	473,0	239,0	-43,0	85,0
3. Інші витрати	512,0	73,0	722,0	210,0	140,0
Всього витрат	7444,0	4935,0	12594,0	5150,0	170,0

**Джерело: власні розрахунки автора на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Складні ринкові реалії вимагають від підприємств розробки динамічних моделей сталого розвитку, які б передбачали оперативне коригування цілей у відповідь на зміни зовнішнього середовища. Однак, значна частина проблем, що заважають стійкому функціонуванню підприємства, є наслідком накопичених у минулому відхилень від оптимальної траєкторії розвитку, які не завжди піддаються швидкому виправленню.

Фінансова стійкість підприємства характеризується раціональним використанням фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечити наявність власних коштів, стабільні доходи та створює умови для розширення виробництва. Саме фінансова стійкість є основою для досягнення фінансової рівноваги та стабільності підприємства. Криза в економіці має руйнівний вплив на фінансову стійкість підприємств. Загальмованість збуту при збереженні високих темпів виробництва, скорочення інвестицій та падіння доходів створюють загрозу для ліквідності та платоспроможності підприємств, що може призвести до масових банкрутств.

Стійкість фінансового стану підприємства залежить від комплексу факторів: достатності власного капіталу, ефективності використання активів, рівня рентабельності, ліквідності та гнучкості капітальної структури.

Забезпечення стабільних доходів та перевищення їх над витратами є ключовим для збереження платоспроможності та розвитку підприємства.

Таблиця 2.9 - Аналіз показників фінансової стійкості підприємства

Показники	Роки			Нормативне значення
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт автономії	0,9	0,4	0,7	>0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	1,1	2,3	1,4	<0,5
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,7	0,5	0,6	>0,4
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами оборотних коштів	1,0	1,0	1,0	>0,1
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості)	0,2	0,3	0,01	>1,0
Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	0,2	0,3	0,5	>0,5
Коефіцієнт поточних зобов'язань	11,0	1,5	15,6	>0,5
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	6,5	0,6	1,1	<0,2
Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	2,6	2,6	2,8	>0,5

** Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Дані таблиці 2.9 дають можливість проаналізувати показники фінансової стійкості підприємства за 2021-2023 роки. Аналізуючи показник фінансової автономії можемо констатувати, що на кінець 2023 року в структурі капіталу 70% складає саме власний капітал. Нормативним значенням коефіцієнта автономії зазвичай вважається 0,5. Це означає, що підприємство має забезпечувати співвідношення власного та залученого капіталу не менше ніж 1:2. Такий рівень автономії гарантує, що підприємство має достатню фінансову подушку безпеки, яка дозволяє йому погасити свої борги за рахунок реалізації активів, сформованих за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим показником до показника фінансової стійкості. Аналізуючи його можемо сказати, що підприємство використовує залучені кошти і їх частка більша ніж власних.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу характеризує ступінь свободи підприємства у використанні власних коштів. Він демонструє, яка частка власного капіталу вкладена в оборотні активи, тобто в активи, які можуть бути швидко перетворені на гроші. Хоча точних рекомендацій щодо оптимального значення цього коефіцієнта немає, загальноприйнятим вважається те, що він

повинен бути не менше 0,2. Такий рівень забезпечує достатню маневреність власних коштів і дозволяє підприємству швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. На кінець звітного року він складає по підприємству 0,6.

Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу свідчить про те, що яка величина позикових коштів припадає на одну гривню власних по підприємству на кінець 2023 року він становить 0,01 грн.

У сучасних умовах воєнного часу оцінка фінансового стану підприємств, зокрема їхньої здатності платити за борги, є критично важливою для прогнозування їхньої стійкості.

Ліквідність, як ключовий критерій платоспроможності, визначає фінансову стійкість підприємства, його здатність до ефективної діяльності, залучення кредитів та конкуренцію на ринку.

Таблиця 2.10 – Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Показник	Роки			Теоретично гранична величина
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт платоспроможності	6,27	1,0	1,1	0,1-0,15
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	11,0	1,5	15,6	0,2-0,35
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,2	0,1	0,7	1-2
Коефіцієнт грошової ліквідності	0,2	0,01	0,1	0,7-0,8
Коефіцієнт покриття	0,2	0,2	0,3	1,5-2,5 (>2)
Коефіцієнт співвідношення оборотних і загальних активів	0,2	0,3	0,3	Зростання

** Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Дані таблиці 2.10 свідчать про ліквідність та платоспроможність підприємства в період з 2021 по 2023 роки. Всі ці показники можна розрахувати співставляючи поточні активи підприємства з їх поточними і довгостроковими зобов'язаннями.

Так коефіцієнт платоспроможності на кінець 2023 року становить 1,1 і свідчить про те що власні активи дорівнюють зобов'язанням підприємства, тобто в своїй діяльності підприємство використовує і власні кошти і залучений капітал.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності говорить про те, що підприємство має активи щоб розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями. Проте

коефіцієнт грошової ліквідності занижкий і набагато нижчий за граничне значення.

Щоб уникнути криз та забезпечити стабільне зростання, підприємства повинні активно розвиватися. Ділова активність охоплює всі сфери діяльності і спрямована на зниження ризиків у конкурентному середовищі. Рентабельність, як показник ефективності, визначає здатність підприємства задовольняти інтереси інвесторів та конкурувати на ринку.

Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства можна оцінити за показниками його ділової активності. Ділова активність є індикатором як якості управління, так і потенційних можливостей зростання підприємства.

Таблиця 2.11 – Аналіз показників ділової активності підприємства

Показник	Роки			Відхилення (+;-)
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт оборотності активів	1,32	0,45	1,0	-0,32
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,4	1,6	2,5	-2,9
Коефіцієнт оборотності запасів	1,25	0,6	0,8	-0,45
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	112,1	75,2	81,6	-30,5
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	59,4	75,2	55,5	-3,9
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	3,7	0,9	2,6	-1,1

** Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності малого підприємства*

Дані таблиці 2.11 свідчать про аналіз показників ділової активності підприємства за період з 2021 по 2023 роки. Так коефіцієнт оборотності активів має тенденцію до збільшення і на кінець 2023 року становить 1,0. Даний коефіцієнт відображає, наскільки швидко капітал підприємства перетворюється з сировини та матеріалів на готову продукцію, а потім реалізується і перетворюється на гроші. Цей показник є одним з найважливіших для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів. Враховуючи цей факт можна вважати, що активи підприємства використовуються не ефективно. Коефіцієнт оборотності оборотних активів на кінець 2023 року здійснив 2,5 оборотів, що є не реальною цифрою для аграрних підприємств.

Для комплексної оцінки ділової активності підприємства необхідно аналізувати стан його дебіторської та кредиторської заборгованостей. Умови

розрахунків з клієнтами, хоча й можуть стимулювати зростання продажів та прибутку, проте несуть ризики нестачі оборотних коштів, уповільнення оборотності капіталу та збільшення безнадійних боргів. Так коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має тенденцію до зменшення. Так ж тенденція відмічається і по оборотності кредиторської заборгованості.

2.3 Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу господарства

Ресурсний потенціал підприємства формується за рахунок таких основних складових, як земельні ресурси, основний капітал, оборотний капітал та трудові ресурси.

Оскільки як урожай, так і урожайність безпосередньо впливають на економічні показники сільськогосподарського виробництва, їх можна розглядати як важливі економічні категорії. Урожай відображає загальну кількість отриманої продукції, тоді як урожайність характеризує ефективність виробництва на одиницю площі або іншої одиниці виміру. Іншими словами, урожай – це результат, а урожайність – показник продуктивності

Таблиця 2.12 – Оцінка урожайності основних культур, які вирощуються на підприємстві

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 у % до 2021 рр.
Урожайність, ц/га:				
Пшениця озима	51,2	19,8	47,6	92,0
Кукурудза на зерно	62,3	80,2	101,3	163,0
Соняшник	34,7	31,9	28,3	80,0
Соя	40,2	20,3	30,7	77,0

**Джерело: сформовано автором на основі даних форми №29 с-г.*

Дані таблиці 2.12 свідчать про те, що за останні три роки ефективність виробництва падає. Так, урожайність по пшениці озимій знизилась на 9%, по соняшнику на 20%, по сої на 23%. Лише по соняшнику відбувається збільшення урожайності. Таке збільшення відбулося завдяки збільшенню

площі посівів.

Збільшення продуктивності земельних ресурсів є необхідною умовою для успішної конкуренції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та забезпечення стабільного економічного розвитку. Для досягнення поставлених економічних і соціальних цілей необхідна спільна робота землекористувачів та держави. Це передбачає вкладання інвестицій у наукові дослідження та впровадження сучасних технологій у сільське господарство з метою підвищення його ефективності.

Отже, питання раціонального використання земельних ресурсів і їхньої економічної оцінки, особливо в аграрному секторі, набуває все більшої гостроти та є одним з найактуальніших завдань сьогодення.

Дані таблиці 2.13 свідчать про те, що в середньому по підприємству від використання землі отримуємо продукції 7, 4 тис грн з 1 га, землемісткість становить 0, 4 тис. грн. Розораність підприємства становить 80%. В середньому на одного працівника на підприємстві припадає 67 га земельних угідь. Вироблено на 100 га ріллі 5362 ц зернових. Основними напрямками підвищення економічної ефективності використання землі можна вважати:

Таблиця 2.13 – Показники економічної ефективності використання земельних ресурсів

Показники	Роки			Середнє значення за 2023-2021 рр.
	2021	2022	2023	
Землевіддача, тис. грн	18,1	1,3	2,7	7,4
Землемісткість, тис. грн	0,1	0,8	0,4	0,4
Рівень розораності,%	0,8	0,8	0,8	0,8
Припадає на одного середньорічного працівника ріллі, га	64,0	51,0	91,0	67,0
Вироблено на 100 га ріллі, ц: зернових та зернобобових	5339	3951	6796	5362

**Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства*

1. Впровадження сучасних технологій.

Прецизійне землеробство: Використання GPS, супутникових знімків та датчиків дозволяє точно визначати потреби кожної ділянки землі в добривах, воді та інших ресурсах. Це мінімізує витрати та підвищує врожайність.

Системи автоматичного поливу: Автоматизація процесу поливу

дозволяє оптимізувати використання води та забезпечувати рослини необхідною кількістю вологи.

Біотехнології: Створення нових сортів рослин з підвищеною врожайністю, стійкістю до хвороб та шкідників.

2. Оптимізація сівозмін

Впровадження багаторічних трав: Збільшення частки багаторічних трав у сівозміні сприяє поліпшенню структури ґрунту, збагаченню його органічною речовиною та зменшенню ерозії.

Чергування культур: Правильне чергування культур дозволяє зменшити поширення шкідників та хвороб, покращити структуру ґрунту та збільшити врожайність.

3. Меліорація земель

Осушення та зрошення: Застосування меліоративних заходів дозволяє регулювати водний режим ґрунту, що особливо важливо в умовах змін клімату.

Окультурення земель: Переведення невикористовуваних земель у сільськогосподарський оборот.

4. Органічне землеробство

Відмова від хімічних добрив та пестицидів: Застосування органічних добрив та біологічних методів захисту рослин дозволяє зберегти родючість ґрунту та отримувати екологічно чисту продукцію.

5. Підвищення кваліфікації аграріїв

Навчання новим технологіям: Проведення тренінгів та семінарів для аграріїв сприяє швидкому впровадженню інноваційних технологій у виробництво.

6. Державна підтримка

Дотації та субсидії: Надання фінансової підтримки аграріям для впровадження нових технологій та придбання сучасної техніки.

Створення сприятливого інвестиційного клімату: Залучення інвестицій для розвитку сільського господарства.

7. Економічна оцінка земель

Визначення ринкової вартості: Точна оцінка землі дозволяє ефективно використовувати земельні ресурси, залучати інвестиції та розробляти оптимальні схеми землекористування.

Важливо розуміти, що підвищення ефективності використання землі – це комплексний процес, який вимагає спільних зусиль держави, аграріїв та науковців.

Матеріали, які безпосередньо залучаються до створення кінцевого продукту або беруть участь у технологічному процесі, називають матеріальними ресурсами основного виробництва. Інструменти та матеріали, потрібні для забезпечення роботи підприємства, такі як транспорт, ремонтні матеріали та засоби зв'язку, відносяться до ресурсів обслуговування виробництва. Матеріальні ресурси відіграють життєво важливу роль у діяльності будь-якого підприємства. Вони є основою виробничого процесу, без якої неможливо створювати продукцію або надавати послуги. Фактори, що впливають на ефективність використання матеріальних ресурсів: якість матеріалів; нормування витрат; організація зберігання; логістика; впровадження нових технологій.

Таблиця 2.14 - Показники економічної ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства

Показники	Роки			Середнє значення за 2023-2021 рр.
	2021	2022	2023	
Фондоозброєність, тис. грн	2896	2068	1710	2225
Фондоємність	1,0	0,7	0,4	0,7
Коефіцієнт реальної вартості ОЗ	0,31	0,24	0,34	0,30
Коефіцієнт зносу	0,31	0,33	0,31	0,32
Коефіцієнт оновлення	0,16	0,12	0,20	0,16
Коефіцієнт рентабельності ОЗ	0,5	0,1	0,2	0,3

**Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства*

Дані таблиці 2.14 свідчать про те, що підприємство не зовсім ефективно використовує власні матеріальні ресурси. Так фондоозброєність підприємства має тенденцію до зменшення, що свідчить про зменшення валової продукції яку виробляє підприємство. Показник фондоємності теж має тенденцію до

зменшення і свідчить про забезпеченість підприємства власними основними фондами і це позитивною тенденцією.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів свідчить про те, що підприємство забезпечено основними засобами і їх кількість і якість відповідає розмірам підприємства. Проте в останні роки спостерігається тенденція зменшення рентабельності основних засобів підприємства. Цей факт свідчить про те що не завжди підприємство в повному обсязі може використовувати свої власні основні засоби.

Отже, ефективне використання основних фондів досягається за допомогою комплексного підходу, який охоплює всі аспекти управління підприємством, від планування виробництва до технічного обслуговування обладнання.

Продуктивність праці впливає на всі сфери економіки: від загального благополуччя країни до результатів роботи окремих підприємств. Збільшення продуктивності дозволяє не тільки підвищити рівень життя, але й оптимізувати виробничі процеси. Продуктивність можна виміряти на різних рівнях: від окремого підприємства до всієї національної економіки. Оцінка може стосуватися ефективності використання як окремих ресурсів, так і сукупності всіх виробничих факторів. Зарубіжні дослідження часто використовують такі показники ефективності, як багатфакторна продуктивність та продуктивність праці (що оцінює, скільки продукції виробляється кожним працівником).

Таблиця 2.15 -Показники продуктивності праці на підприємстві

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. у % до 2021 р.
Одержано товарної продукції, тис.грн.:				
на 1 середньооблікового працівника	431,4	416,8	441,4	102,3
на 1 люд.-год., грн.	234,5	231,6	231,3	98,6
Одержано чистого прибутку, тис.грн.:				
на 1 середньооблікового працівника	13,2	-	15,19	115,1
на 1 люд.-год.	7,15	-	7,96	111,3
Окупність трудового потенціалу, грн.	4,06	3,54	3,83	94,3

**Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства*

Дані таблиці 2.15 свідчать про те, що вартість товарної продукції як і чистого доходу на підприємстві має тенденцію до зменшення. Це є слідством військових дій які відбуваються у нас в регіоні. А відповідно відбувається зменшення продуктивності праці. Підвищення продуктивності праці в аграрному секторі є ключовим фактором для забезпечення продовольчої безпеки, зростання економіки та покращення добробуту сільського населення. Ось деякі ефективні шляхи досягнення цієї мети:

1. Технологічні інновації: механізація та автоматизація; прецизійне землеробство; біотехнології.

2. Інвестиції в людський капітал: навчання та перепідготовка кадрів; стимулювання інновацій; підвищення заробітної плати.

3. Оптимізація виробничих процесів: спеціалізація господарств; кооперація; організація виробництва, а саме: впровадження ефективних систем управління виробництвом, планування та контролю.

4. Державна підтримка: надання субсидій, кредитів та інших видів фінансової допомоги для придбання сучасної техніки, впровадження нових технологій та розвитку інфраструктури; зменшення податкового навантаження, спрощення процедур реєстрації підприємств та отримання дозволів; створення ефективної системи збору, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

РОЗДІЛ III

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

3.1 Шляхи оптимізації ресурсного потенціалу фермерського господарства

Досягнення конкурентних переваг в аграрному секторі залежить від здатності підприємства мобілізувати та ефективно використовувати свої ресурси. При цьому необхідно враховувати вплив зовнішніх факторів, таких як зміни клімату, ринкові тенденції та державна політика. Оптимальне використання ресурсів дозволяє виробляти продукцію, яка задовольняє потреби споживачів і приносить підприємству стабільний дохід. Сільськогосподарське виробництво є процесом перетворення ресурсів, таких як земля, вода, праця та технології, на сільськогосподарську продукцію. Постійне оновлення технологій, зокрема впровадження інноваційних підходів, є ключовим фактором підвищення ефективності виробництва. Диверсифікація виробництва, тобто вирощування різних культур, дозволяє не лише збільшити обсяги виробництва, але й знизити ризики, пов'язані з коливаннями цін на окремі види продукції, а також підвищити фінансову стійкість підприємства. Рівень розвитку науки і техніки, які застосовуються в сільському господарстві, безпосередньо впливає на продуктивність і ефективність виробництва. Чим сучасніші машини і технології використовуються на підприємстві, тим більше можливостей у нього для впровадження нових методів вирощування, покращення якості продукції та збільшення обсягів виробництва [7].

Ефективне управління ресурсами є ключовим фактором підвищення продуктивності виробництва. Це включає в себе не тільки раціональне використання наявних ресурсів, але й постійне вдосконалення їхньої структури та якості шляхом впровадження інноваційних рішень. Для досягнення максимальної ефективності, необхідно правильно поєднувати різні види

ресурсів. Ресурси, які задіяні у виробничому процесі, мають свої сильні та слабкі сторони, тому важливо знайти такі комбінації, які дозволять компенсувати недоліки одних ресурсів за рахунок переваг інших. Для досягнення оптимального використання ресурсів необхідно дотримуватися певної послідовності дій, а саме:

1. Аналіз факторів, які впливають на обсяг сільськогосподарського виробництва.
2. Прогнозування результатів виробництва на основі наявних ресурсів.
3. Збалансування різних факторів виробництва для досягнення найкращих результатів.

Для досягнення високої ефективності в сільському господарстві необхідно науково обґрунтувати вибір культур, які будуть вирощуватися, з урахуванням природних умов та попиту на ринку. Крім того, важливо розробити оптимальні схеми використання сільськогосподарських угідь та інших ресурсів, що дозволить максимізувати прибуток фермерського господарства. Тому, раціональне використання земельних угідь, що передбачає правильне чергування культур та врахування ресурсних обмежень, є ключовим елементом ефективного господарювання.

З метою досягнення максимальної ефективності в аграрному виробництві ми використаємо математичний метод лінійного програмування для оптимізації ресурсів. Цей метод дозволяє знайти найкраще рішення при обмеженій кількості ресурсів.

Аграрний сектор це динамічна система, що взаємодіє з навколишнім середовищем, обмінюючись з ним енергією, матеріалами та інформацією. Вона складається з природних, соціальних та технологічних компонентів і має ряд специфічних характеристик, які відрізняють її від промислових систем. Однією з ключових особливостей аграрного сектору є те, що земля є основним засобом виробництва.

Виробництво сільськогосподарської продукції це складний процес, що поєднує в собі природні цикли розвитку рослин і тварин та економічні процеси

виробництва і обміну. Сільськогосподарське виробництво знаходиться під впливом багатьох природних факторів, включаючи рельєф місцевості, склад ґрунту, кліматичні умови та біотичні чинники (шкідники, хвороби). Крім того, сільське господарство є галуззю високого ризику через можливість виникнення стихійних лих. Сезонність робіт і великі площі обробітку є додатковими особливостями аграрного виробництва.

Аграрний сектор, незважаючи на дотримання загальних економічних законів, має свою специфічну соціально-економічну природу, ресурсну базу та продукцію. Ці особливості необхідно враховувати при розробці математичних моделей для аналізу економічних процесів у сільському господарстві. В аграрній сфері економіко-математичне моделювання ускладнюється через багатогалузевий характер виробництва, що вимагає врахування великої кількості змінних та складної системи обмежень, що призводить до створення моделей великої розмірності. Нелінійний характер багатьох процесів в сільському господарстві та значна мінливість параметрів роблять застосування математичних моделей складним завданням.

Динамічне зовнішнє та внутрішнє середовище агропідприємств унеможливорює застосування універсальних принципів управління. Однак існують підходи, які підвищують ймовірність досягнення поставлених цілей. Одним з ключових факторів успіху є ефективне інформаційне забезпечення виробничої та комерційної діяльності.

Для досягнення оптимальних результатів діяльності компанії необхідно ефективно використовувати наявний інформаційний потенціал. Впровадження комп'ютерної мережі та оснащення кожного підрозділу комп'ютерною технікою є важливим кроком у цьому напрямку. Бухгалтерський облік на підприємстві повністю автоматизований за допомогою програмного забезпечення 1С:Бухгалтерія. Взаємодія з банком здійснюється в електронному форматі. Облік товарів також ведеться за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Незважаючи на це, існує потенціал для більш ефективного використання накопичених даних в маркетингових цілях.

Завдяки впровадженню єдиної інформаційної системи, проблема дефіциту інформації на підприємстві відсутня. Системний підхід до управління інформаційними потоками забезпечує оперативність прийняття рішень, підвищує ефективність роботи персоналу. Основним способом передачі інформації є електронний документообіг з обов'язковим дублюванням на паперових носіях. Тому, завданням інформаційних систем є забезпечення користувачів різноманітними інформаційними продуктами, які дозволяють отримати повну картину ситуації та приймати обґрунтовані рішення.

Зростаюча конкуренція вимагає від підприємств постійного пошуку нових можливостей для оптимізації витрат. Впровадження сучасного програмного забезпечення та технічних засобів в систему управління витратами підприємства дозволить більш ефективно використовувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. До складу цих витрат входять: первинна настройка обладнання та програмного забезпечення, постійна підтримка програмного забезпечення, включаючи його оновлення, а також витрати на ремонт та модернізацію техніки. Аналіз структури витрат на управління інформаційними системами нашого підприємства показав наступне: 25% припадає на вартість програмного забезпечення, 5% - на утримання локальної мережі, 25% - на вартість технічних засобів та 45% - на технічну підтримку та оновлення програмного забезпечення.

Прийняття правильних рішень щодо управління інформаційною системою є ключовим фактором для зниження витрат та підвищення ефективності бізнесу в цьому напрямку, до них можна віднести:

По-перше, для мінімізації витрат необхідно провести детальний аналіз і визначити основні чинники, що впливають на вартість захисту інформаційних систем. Зокрема, слід звернути увагу на якісне проектування системи безпеки, чітке формулювання вимог до неї та обмеження доступу до інформації виключно для авторизованих користувачів.

По-друге, оптимізація витрат на інформаційну систему передбачає пошук шляхів зниження загальної вартості її утримання без шкоди для

функціональності. Це може бути досягнуто шляхом раціонального використання ресурсів, вибору оптимального програмного забезпечення та обладнання, а також впровадження ефективних методів управління інформаційними системами.

Отже, для ефективного зниження витрат на інформаційні системи необхідно комплексно підійти до вирішення цього питання, розробивши алгоритм прийняття рішень, оптимізувавши процеси та визначивши відповідальних.

Для успішного функціонування підприємства важливо мати гнучкий підхід до планування, який дозволить оперативно реагувати на зміни виробничих умов та ринкових ситуацій.

Отже, оптимальне рішення складається з кількох компонентів ($x_1, x_2, \dots, x_n$), кожен з яких впливає на кінцевий результат. Завдання полягає в тому, щоб підібрати таке поєднання компонентів, яке забезпечить максимальну ефективність.

Зважаючи на те, що урожайність безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства, ми спробуємо скласти прогноз врожайності сільськогосподарських культур (табл. 3.1).

Таблиця 3.1-Вихідні дані для розрахунку прогнозного рівня врожайності товарних сільськогосподарських культур

Культура	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	валовий збір, ц	посівна площа, га	валовий збір, ц	посівна площа, га	валовий збір, ц	Посівна площа, га
Пшениця озима	1281	25	8021	65	1428	30
Кукурудза на зерно	8917	143	6734	84	23307	230
Соняшник	2083	60	2076	65	3255	115
Соя	804	20	913	45	2702	88

**Джерело: розраховано автором за результатами форми 29-с.г*

Дані таблиці 3.1 це є вихідні дані для розрахунку прогнозованої врожайності по товарним культурам підприємства на 2024 виробничий рік. З форми 29 с.г «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду» нами були вибрані відповідні дані, щоб розрахувати врожайність

фактичну і спланувати її на наступний 2024 рік.

Таблиця 3.2 - Прогнозування рівня врожайності товарних сільськогосподарських культур

Культура	Врожайність, ц/га			Прогнозна 2024, ц/га
	2021 рік	2022 рік	2023 рік	
Пшениця озима	51,2	32,0	47,6	52,4
Кукурудза на зерно	62,4	80,2	101,3	97,6
Соняшник	34,7	31,9	28,3	38,0
Соя	40,2	20,3	30,7	29,2

**Джерело: розраховано автором за результатами таблиці 3.1*

Дані таблиці 3.2 свідчать про прогнозні показники врожайності в розрізі кожної культури. Прогнозні показники на 2024 рік нами розраховувались наступним чином: брались значення середні за три роки і збільшувались на 20%.

Так прогнозна врожайність по пшениці озимій становить 52,4 ц/га, кукурудзі на зерно 97,6 ц/га, соняшнику 38,0ц/га, сої 29,2 ц/га.

Для раціонального використання земельних, матеріальних та трудових ресурсів проведемо оптимізацію структури посівних площ за допомогою математичних моделей. Розробимо таблицю вихідних даних, що буде основою для подальших розрахунків оптимального розміру посівних площ.

Таблиця 3.3- Вихідна інформація для оптимізації площ посіву культур

Культури	Пшениця озима	Кукурудза на зерно	Соняшник	Соя
Врожайність, ц/га	52,4	97,6	38,0	29,2
Затрати праці на 1 ц, люд.-год.	0,96	1,54	1,44	1,28
Ціна реалізаційна, грн./ц	950,0	576,0	1470,0	1817,0
Витрати на 1 ц, грн.	773,0	470,0	930,0	1199,0
Прибуток на 1 га, тис. грн.	2,7			
Умовні позначення (площі посіву)	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄

**Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства*

Для визначення оптимальної структури посівних площ використовується математичний апарат, а саме система рівнянь, яка дозволяє врахувати різноманітні фактори, що впливають на прибутковість виробництва. Напишемо систему рівнянь і обмежень. 1. Оскільки рілля є основним типом сільськогосподарських угідь, то саме її площа визначає загальний обсяг

землекористування. Площа сільськогосподарських угідь обмежена максимальним розміром ріллі.

$$X_1 + X_2 + X_3 + X_4 = 463 \text{ га}$$

2. Обмеження по використанню трудових ресурсів:
 $44,93X_1 + 108,57X_2 + 34,27X_3 \leq 39700$

3. Обмеження по використанню витрат:
 $21,06X_1 + 33,14X_2 + 17,37X_3 \leq 17361$

Так як критерієм оптимальності виступає максимум прибутку. То розрахуємо відповідні коефіцієнти цільової функції.

$$Z = 11,7X_1 + 11,63 \cdot X_2 + 13,8 \cdot X_3 \rightarrow \max.$$

Шляхом розв'язання задачі лінійного програмування в Excel ми визначимо оптимальні співвідношення культур у сівозміні, які забезпечать максимальний дохід при повному використанні ріллі.

Таблиця 3.4 -Резерви збільшення виробництва продукції рослинництва

Культура	Посівна площа, га		Структура посівів, %		Фактична врожайність у середньому за 3 років, ц/га	Резерв збільшення виробництва продукції:	
	2023 р.	2024 р.	2023 р.	2024 р.		у натуральному виразі, ц	прибутку, тис. грн.
Пшениця озима	30	25	6,0	3,0	43,6	-218,0	-207,1
Кукурудза на зерно	230	280	50,0	51,0	81,3	4065,0	2341,4
Соняшник	115	129	25,0	25,0	31,7	444,0	652,7
Соя	88	115	19,0	21,0	30,3	818,0	1486,3
Всього	463	549	100,0	100,0	х	х	4273,3

**Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства*

Як показують дані таблиці 3.4 за рахунок оптимізації посівних площ, а саме: скорочення площі посівів по озимій пшениці на 3га; збільшення площі посіву під кукурудзу на зерно на 50 га; соняшнику та сої відповідно на 14 га та 27 га підприємство може отримати прибутку 4,2 млн. грн. Отримані результати дозволять нам кількісно оцінити вигоди від оптимізації сівозміни, зокрема, визначити збільшення прибутку та рівня рентабельності. Отриманий прибуток зможе витратити на проєкт, який нами буде розглянуто в наступному підрозділі.

3.2 Розробка стратегій розвитку ресурсного потенціалу

Аналіз ресурсного потенціалу є основою для прийняття ефективних стратегічних рішень в аграрному секторі, оскільки дозволяє оцінити можливості підприємства для досягнення поставлених цілей.

Ресурси підприємства не тільки забезпечують його поточну діяльність, але й визначають його здатність до розвитку та адаптації до нових умов. Саме тому аналіз і управління ресурсами є одними з найважливіших завдань менеджменту.

Стратегія формування ресурсного потенціалу це чіткий план дій, спрямований на створення такого набору ресурсів, який забезпечить стійкий розвиток підприємства та дозволить ефективно реагувати на зміни ринку. Процес розробки стратегії управління ресурсами аграрного підприємства складається з таких кроків:

1. Систематизація та аналіз факторів, що впливають на діяльність підприємства, з метою визначення перспектив розвитку.
2. Детальна інвентаризація ресурсів підприємства та оцінка їхньої відповідності стратегічним цілям.
3. Комплексне дослідження ефективності використання кожного виду ресурсу для обґрунтування стратегічних рішень.

Процес розробки та реалізації стратегії розвитку ресурсного потенціалу компанії складається з трьох основних етапів: підготовчий, стратегічний та реалізаційний. На кожному етапі використовуються різноманітні методи і інструменти, що дозволяють врахувати як внутрішні фактори діяльності компанії, так і зовнішні тренди та ризики. У результаті формується чіткий план дій, спрямований на оптимізацію використання ресурсів та підвищення ефективності бізнесу.

Одним з найважливіших показників, який використовується для розрахунку економічної ефективності використання ресурсного потенціалу, є економічна додана вартість (EVA) (economic value added). Він показує, скільки

прибутку підприємство заробило понад те, що було необхідно для покриття витрат на залучені кошти. EVA дозволяє оцінити реальну ефективність роботи підприємства, оскільки враховує не лише прибуток, а й вартість інвестованого капіталу. Слід розглядати такі варіанти рішень:

- за умови позитивного значення EVA, стратегічною метою є підтримання досягнутого рівня ефективності.
- у випадку нульового значення EVA, пріоритетом є стабілізація ситуації та запобігання подальшого погіршення.
- якщо спостерігається тенденція до зниження позитивної EVA, то мета полягає в реалізації заходів, спрямованих на її стабілізацію та зростання.
- у разі невідповідності фактичного значення EVA очікуванням, необхідно розробити план заходів для досягнення цільового показника.

Сформувавши бачення майбутнього, підприємство переходить до розробки стратегії розвитку ресурсного потенціалу. Ця стратегія має бути інноваційною та орієнтованою на майбутнє, здатна забезпечити підприємству конкурентні переваги на ринку. При цьому важливо не забувати про раціональне використання наявних ресурсів. Вибір стратегії має бути обумовлений рівнем забезпеченості ресурсами та бажаним вектором розвитку бізнесу.

Таблиця 3.5 – Можливі стратегії розвитку ресурсного потенціалу підприємства

Назва	Зміст
Стратегія «зростання»	Довгострокова стратегія орієнтована на забезпечення стійкого зростання економічної доданої вартості та досягнення встановлених цілей
Стратегія «стабілізації»	При розробці стратегії підприємство віддає пріоритет збереженню досягнутого рівня ефективності, що виражається в стабільності розрахованого показника EVA
Стратегія «виживання»	При розробці стратегії підприємство віддає пріоритет збереженню своєї діяльності, що виражається в досягненні мінімально необхідного рівня розрахованого показника EVA

**Джерело: сформовано автором*

Створення ресурсного потенціалу є цілеспрямованим процесом, який ґрунтується на обраній стратегії розвитку. Вибір стратегії визначає, які ресурси необхідно залучати, як їх структурувати та використовувати для досягнення максимальної ефективності.

При формуванні ресурсної стратегії необхідно забезпечити баланс між різними видами ресурсів та їх ефективним використанням для досягнення поставлених цілей. Звідси, ресурсне забезпечення підприємства має бути адаптовано до обраної стратегії розвитку. Це означає, що структура та обсяг ресурсів повинні відповідати конкретним цілям, які ставить перед собою компанія, та встановленим термінам їх досягнення. Реалізація стратегії вимагає створення ефективної системи управління, яка включає в себе розробку чітких правил і процедур, контроль за виконанням завдань та своєчасну корекцію планів. Ефективне використання ресурсів досягається шляхом їх розподілу за пріоритетними напрямками, які визначаються стратегічними цілями підприємства.

Систематичне планування та прогнозування дозволяють сформувати ресурсний потенціал підприємства, який відповідає його ціннісним орієнтирам. Стратегічний план визначить якісні характеристики необхідних ресурсів. Системний підхід до формування ресурсного потенціалу передбачає розробку детальних планів, які охоплюють всі аспекти діяльності підприємства та забезпечують досягнення стратегічних цілей.

Раціональне використання ресурсного потенціалу є основою для обґрунтування стратегії розвитку підприємства. Вибір стратегії росту, стабілізації або виживання безпосередньо залежить від наявності та ефективності використання ресурсів.

Стратегія розвитку ФГ «Терновий О.І.» передбачає не лише традиційні види діяльності, але й освоєння нових напрямів, таких як бджільництво, з метою підвищення ефективності виробництва та розширення асортименту продукції. Бджолозапилення є ефективним агротехнічним прийомом, який суттєво підвищує врожайність багатьох культур. Так, наприклад, врожайність яблунь

завдяки бджолам зростає на 60%, а соняшнику на 50%. Крім того, бджолозапилення покращує якість та смакові властивості плодів. Бджільництво може стати невід'ємною частиною сучасного сільського господарства, забезпечуючи запилення культурних рослин і виробляючи цінні продукти бджільництва, які використовуються в харчовій, фармацевтичній та інших галузях.

Сільські господарства, що спеціалізуються на молочному виробництві, бджільництві або аквакультурі, можуть отримати фінансову допомогу від ФАО та Фонду відновлення українських громад для відновлення та розвитку своєї діяльності. Розмір гранту становить 40 500 грн. Програма підтримки бджолярів поширюється на мешканців Лебединського, Краснопільського, Недригайлівського, Роменського, Тростянецького, Миколаївської селищної та Миколаївської сільської територіальних громад.

Бджоли дарують людству не лише мед, але й цілий ряд цінних продуктів – бджолину отруту, маточне молочко, прополіс, кожен з яких має свої лікувальні властивості. Продукти бджільництва, зокрема віск, мають важливе значення для багатьох галузей промисловості, слугуючи цінною сировиною для виробництва різних товарів.

Технологія отримання товарного меду на пасіках зазвичай включає один і той самий основний процес: своєчасний відбір медових рамок і заміну їх на порожні для стимулювання бджіл до подальшого збору нектару.

Асортимент обладнання для пасіки досить широкий і включає в себе медогонки різної конструкції, столи для розпечатування сот та інші інструменти, необхідні для якісного отримання меду. Після відкачування мед піддається фільтрації та фасується для подальшого зберігання.

Ми пропонуємо вулик Му Honey з унікальною конструкцією, що передбачає використання пластикових рамок із частково сформованими стільниками. Бджоли добудовують ці стільники та заповнюють їх медом. Для збору готового меду використовується спеціальний ключ, який дозволяє вивільнити мед із сот і направити його до нижньої частини вулика, звідки він

самопливом витікає назовні. Вулик створений з урахуванням потреб бджіл: мінімальне втручання людини, повторне використання воску та наявність спостережувального віконця забезпечують комфортні умови для бджільництва. Завдяки цьому вулику, бджоляр може витратити менше часу та сил на догляд за пасікою. Економічна ефективність бджолярства визначається не лише кількістю зібраного меду, але й такими факторами, як витрати на утримання пасіки, рівень рентабельності тощо.

Правильне впровадження технологічних процесів у бджільництві, зокрема використання меду як основного корму, сприяє стабільному розвитку бджолиних сімей. За умови стаціонарного розміщення пасіки, можна досягти високої медпродуктивності, хоча процес отримання меду все ще значною мірою залежить від ручної праці.

Віск відіграє визначальну роль у життєвому циклі бджіл, оскільки з нього вони будують свої оселі. Однак, лише невелика частина виробленого воску надходить на ринок як готовий продукт. Кількість виробленого бджолами воску безпосередньо пов'язана з їхньою продуктивністю і залежить від кількості зібраного нектару та пилку. Чим більше меду збирає бджолина сім'я, тим більше воску вона виробляє.

Крім воску, бджільництво забезпечує виробництво інших цінних продуктів, таких як перга, маточне молочко і бджолина отрута. Однак, мед традиційно вважається основним товаром, який приносить найбільший прибуток пасічникам.

Отже, для ефективного ведення бджільництва необхідно створити матеріально-технічну базу, яка включає в себе не лише вулики та бджіл, але й все необхідне обладнання для обробки продукції. Першим кроком до розвитку бджільництва в господарстві стане придбання 50 бджолосімей та вуликів у 2025 році. Ми вже забезпечили необхідні умови для зимівлі бджіл. Розмір інвестицій зазначений в таблиці 3.6

Проект буде фінансуватися переважно за рахунок внутрішніх резервів підприємства, а також за рахунок банківського кредиту. Інвестиції в розвиток

бджільництва оцінюються в 623 тисячі гривень. За рахунок власних коштів та державних грантів ми плануємо окупити інвестиції за 18 місяців. При цьому ми проведемо детальний аналіз можливих ризиків, щоб мінімізувати їхній вплив на проєкт.

Таблиця 3.6- Інвестиції на розвиток бджільництва

Показники	Кількість
Придбання бджолосімей, шт.	50
Середня вартість 1 бджолосім'ї, грн.	1500
Загальна вартість, тис. грн.	75,00
Вартість основного капіталу (вулики),	375,0
Фонд оплати праці, тис. грн.	155,00
Вартість обладнання, інвентарю	15,00
Вартість матеріалів	3,0
Всього, тис. грн.	623,0

**Джерело: сформовано автором*

Для забезпечення успіху проєкту необхідно заздалегідь передбачити та мінімізувати потенційні ризики. Це стосується як зовнішніх факторів (природні катаклізми, економічні коливання), так і внутрішніх (недостатня кваліфікація персоналу, проблеми з маркетингом). Проактивний підхід до управління ризиками є ключовим для успішної реалізації проєкту.

Пропонуючи підприємству займатися бджільництвом, ми перш за все це робимо з метою збільшення врожайності соняшнику. Розрахунки, щодо процесу оптимізації посівних площ, показали що завдяки збільшенню площі посівів на 14 га, є можливість отримати 0, 6 млн. грн. А збільшивши врожайність на 50% є можливість і збільшити прибуток.

Таблиця 3.7- Перспективи отримання фінансових результатів, завдяки реалізації проєкту по соняшнику

Показники	2024 рік		Резерв збільшення виробництвапродукції:	
	Факт	План	у натуральному виразі, ц	прибуткуу, тис. грн.
Посівна площа , га	115	129	х	х
Врожайність, ц/га	31,7	47,6	х	х
Результати план	х	х	714,0	1050,0
Результати факт			444,0	652,7

**Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства*

Дані таблиці 3.7 свідчать про ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства завдяки впровадженню вдалого проєкту по бджільництву. Якщо підприємство скористається нашою пропозицією, то воно буде мати можливість збільшити врожайність по соняшнику на 50%. При цьому прибуток можна збільшити майже на 400 тис. грн. При цьому ми не обраховували фінансові результати від отримання основного продукту бджільництва – меду. Отже, ефективне використання ресурсів підприємством, дозволяє:

- знизити витрати виробництва та збільшити прибуток підприємства;
- підприємству пропонувати свої товари або послуги за більш конкурентоспроможними цінами або з більш високою якістю;
- підприємству стати більш стійким до зовнішніх впливів, таких як економічні кризи або зміни ринкових умов;
- зменшенню негативного впливу на довкілля та соціальну сферу.

3.3 Підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом в умовах цифровізації

Ефективне поєднання та використання ресурсів є рушійною силою конкурентної переваги аграрного підприємства. Тому стратегічне управління ресурсним потенціалом має бути пріоритетним завданням керівництва. Ресурсний потенціал аграрного підприємства має бути гнучким та адаптивним, щоб відповідати на зміни зовнішнього середовища. Ефективне управління ресурсами передбачає постійний моніторинг зовнішніх умов та своєчасну корекцію стратегії. Тому, ключовим завданням підприємства є постійний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на його діяльність. На основі отриманої інформації необхідно приймати обґрунтовані рішення щодо коригування стратегії та операційної діяльності. Проблема підвищення

ефективності управління ресурсами може бути розглянута через призму трьох основних складових:

- стратегічна складова (цілі та завдання);
- об'єктна складова (ресурси);
- інструментальна складова (механізм управління).

Ключовою метою управління ресурсами підприємства є підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання. Для досягнення цієї мети необхідно чітко визначити стратегічні цілі та завдання, які будуть орієнтиром при плануванні використання ресурсів.

Об'єктом управління ресурсами є вся сукупність ресурсів підприємства, включаючи їхню вартість, структуру та ефективність використання. Мета управління – забезпечити раціональне використання ресурсів для досягнення максимальної ефективності виробництва. Ресурсний потенціал підприємства це не просто сума окремих ресурсів, а складна система, де кожен елемент взаємодіє з іншими. Завдання керівництва, в цьому процесі, створити та підтримувати оптимальну структуру ресурсів, яка б забезпечувала ефективне досягнення стратегічних цілей.

Суб'єкт управління, за допомогою своїх дій, впливає на процеси, що відбуваються в об'єкті, спрямовуючи їх на досягнення поставлених цілей. При цьому сам суб'єкт формується під впливом об'єкта, тобто його функції та завдання визначаються специфікою об'єкта управління. Важливо розуміти, що хоча об'єкт також може бути причиною неефективності, основна відповідальність за оптимальне використання ресурсів лежить саме на суб'єкті управління.

Ключовим елементом реалізації стратегії управління ресурсами є добре налагоджений організаційно-економічний механізм. Цей механізм має бути комплексним та системним, тобто включати в себе взаємопов'язані елементи, які забезпечують ефективне управління ресурсами. Особливу увагу слід приділяти оцінці ресурсного потенціалу, оскільки саме від її результатів залежить успіх всього підприємства.

Організаційний механізм складається з кількох взаємопов'язаних складових, кожна з яких впливає на різні аспекти діяльності підприємства. Це може бути організаційно-адміністративна складова, що регулює роботу персоналу; організаційно-структурна, що визначає структуру управління; організаційно-економічна, що впливає на фінансові показники; організаційно-технічна, що стосується технологій та обладнання, а також комплексна складова, що поєднує в собі кілька з перелічених елементів.

Ефективне управління ресурсами підприємства ґрунтується на комплексному підході, що передбачає взаємодію різних принципів. Принцип комплексності означає, що всі елементи системи управління повинні бути взаємопов'язаними та узгодженими між собою. Крім того, важливими принципами є об'єктивність, безперервність, гнучкість, науковість, оптимальність, економічність та інноваційність.

Для успішного розвитку підприємства необхідно розробити та реалізувати стратегію, яка передбачає не тільки загальні цілі, але й конкретні заходи щодо управління ресурсним потенціалом. Це дозволить забезпечити оптимальне використання наявних ресурсів та адаптувати їх до мінливих умов ринку.

Аналіз зовнішнього середовища при стратегічному управлінні є систематичним процесом, який починається з чіткого визначення місії підприємства. Місія, в свою чергу, конкретизується через різні рівні цілей: стратегічні, тактичні та оперативні. Визначення рівнів управління є першим кроком до формування ефективної організаційної структури. Саме структура управління визначає, як будуть розподілені повноваження та відповідальність між різними підрозділами підприємства, і безпосередньо впливає на якість управлінських рішень. Оцінка ресурсного потенціалу є основою для планування розвитку підприємства. На підставі цієї оцінки розробляється стратегія, спрямована на ефективне використання наявних ресурсів та досягнення поставлених цілей. Реалізація обраної стратегії дозволяє компанії досягти стійкого розвитку та зміцнити свої позиції на ринку.

Отже, управління ресурсним потенціалом підприємства можна розглядати як безперервний процес, який складається з окремих циклів. Кожен цикл включає в себе низку послідовних дій, спрямованих на ефективне використання ресурсів підприємства.

Ефективність управління підприємством безпосередньо залежить від глибини аналізу ринкової ситуації. Завдяки комплексному аналізу ми зможемо розробити стратегію розвитку, яка максимально ефективно використає всі наявні ресурси: виробничі, фінансові, трудові та інформаційні. Крім того, вирішальним фактором успіху є створення ефективної системи мотивації персоналу. Створення ефективної системи мотивації передбачає використання таких стимулів, які б спонукали працівників до досягнення найвищих результатів у своїй роботі та постійного підвищення кваліфікації. Ключовими елементами ефективної системи мотивації є: стимулювання працівників до виконання та перевиконання планів, справедливий розподіл заробітної плати з урахуванням внеску кожного, вдосконалення системи оплати праці та встановлення конкурентних тарифних ставок за різними рівнями кваліфікації.

Одним із ефективних інструментів мотивації персоналу є застосування гнучких тарифів, що вже довели свою ефективність за кордоном. Ця система дозволяє диференціювати заробітну плату всередині однієї посади, що стимулює працівників до кращих результатів і підвищення кваліфікації.

Ефективність аграрного підприємства залежить не лише від наявності окремих ресурсів, а й від того, наскільки ефективно вони взаємодіють між собою. Тому ключовим завданням є встановлення оптимальних зв'язків між різними видами ресурсів для досягнення синергетичного ефекту.

Одним з основних викликів для сучасних підприємств є ефективне управління великими обсягами даних. Це особливо актуально в умовах зростаючої конкуренції та постійного розвитку технологій. Ефективність управління підприємством значною мірою залежить від того, наскільки добре організовані процеси збору, аналізу та обміну інформацією. Наявність автоматизованої інформаційної системи суттєво спрощує ці процеси, надаючи

керівництву можливість оперативно отримувати необхідні дані для прийняття виважених управлінських рішень.

Ефективне управління інформаційними ресурсами вимагає створення інформаційної системи, яка відповідає таким критеріям: адаптивність до змінних потреб користувачів, своєчасність надання достовірної інформації, високий рівень безпеки даних та зручність використання для персоналу. Для досягнення цих цілей необхідно постійно модернізувати та оновлювати систему з використанням сучасних технологій.

Цифрова трансформація робить дані стратегічним активом будь-якого підприємства. Завдяки використанню великих даних та аналітики, підприємства можуть виявляти нові можливості для зростання, оптимізувати свої операційні процеси та підвищити конкурентоспроможність. Хмарні технології забезпечують необхідну інфраструктуру для ефективного управління даними та аналітики.

Таблиця 3.8 – Ефективність використання ресурсного потенціалу в умовах цифровізації

Дії	Зміст
Впровадити цифрові рішення на всіх етапах виробництва	Необхідно повністю автоматизувати виробничі процеси за допомогою сучасних інформаційних систем, що дозволить оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність виробництва
Паралельно з розвитком цифрових технологій необхідно інвестувати в підготовку персоналу.	Забезпечення доступу працівників до нових технологій та знань дозволить підвищити їхню ефективність та сприятиме загальному успіху підприємства в умовах цифрової трансформації
Активно використовувати великі дані в своїй діяльності	Створити систему аналітики, яка дозволить оптимізувати використання ресурсів та підвищити конкурентоспроможність підприємства
Реалізувати проект з впровадження ІТ для створення цифрового двійника виробництва	Застосувати IoT-рішення для створення інтелектуального виробництва, яке дозволить своєчасно виявляти та усувати

	потенційні проблеми, мінімізуючи простоту та підвищуючи надійність обладнання
Впроваджувати блокчейн та інші сучасні цифрові технології	Завдяки блокчейну та іншим цифровим інноваціям ми зможемо забезпечити вищий рівень захисту інтелектуальної власності та комерційних таємниць
Активно впроваджувати нові ідеї та рішення	Реалізовувати інноваційні проекти, спрямовані на підвищення адаптивності та конкурентоспроможності бізнесу

**Джерело: сформовано автором*

Об'єднання систем управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) та управління ресурсами підприємства (ERP) в єдину інформаційну систему дозволяє створити цілісний цифровий простір для бізнесу. Це сприяє підвищенню ефективності роботи за рахунок автоматизації та синхронізації всіх бізнес-процесів, від взаємодії з клієнтами до управління внутрішніми ресурсами.

Щоб стати лідерами на ринку в епоху цифрової трансформації, підприємствам необхідно розробити чітку цифрову стратегію та інвестувати в розвиток відповідної інфраструктури(табл. 3.8).

Отже, цифрова трансформація підприємств відкриває нові можливості для оптимізації його ресурсів, підвищення ефективності виробництва та покращення якості продукції та послуг. Завдяки цифровізації вдається досягти безперервного потоку матеріалів, продукції та інформації між усіма ланками виробничо-збутового ланцюга. Цифрові технології дозволяють підприємствам швидко експериментувати з новими ідеями та впроваджувати їх у виробництво, забезпечуючи конкурентну перевагу на динамічному ринку.

Хоча цифрові технології відкривають широкі можливості для бізнесу, їх впровадження може бути складним для малих та середніх підприємств через обмежені фінансові ресурси. Крім фінансових витрат, підприємствам доводиться стикатися з проблемою перекваліфікації персоналу, що вимагає додаткових інвестицій в навчання та може тимчасово знизити продуктивність. Хоча цифрові технології відкривають нові можливості для бізнесу, вони також створюють нові

виклики, пов'язані з кібербезпекою та соціальними наслідками, що вимагають від компаній ретельного підходу до управління цими ризиками.

Серед успішних кейсів застосування цифрових технологій для оптимізації ресурсів можна назвати:

1. Повна інтеграція цифрових технологій у виробничі процеси дозволяє створити гнучкі та адаптивні виробництва, здатні швидко реагувати на зміни ринку та вимоги клієнтів.

2. Завдяки цифровим інноваціям, смарт-міста здатні оптимізувати використання таких ресурсів, як електроенергія та вода, а також покращити якість життя мешканців за рахунок зменшення заторів та підвищення екологічності.

3. Застосування дронів для моніторингу полів та систем точного землеробства, що базуються на великих даних, сприяє значному підвищенню врожайності та ефективності використання ресурсів у сільському господарстві.

Завдяки впровадженню цифрових технологій можна досягти значного підвищення ефективності використання ресурсів, що сприяє як економічному зростанню, так і збереженню навколишнього середовища. Цифрові технології надають підприємствам потужні інструменти для оптимізації бізнес-процесів, управління ресурсами та прийняття обґрунтованих рішень, що в кінцевому результаті призводить до підвищення конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей.

Поєднання цифрових технологій, кваліфікованих кадрів, аналізу даних та Інтернету речей дозволяє оптимізувати використання ресурсів та підвищити продуктивність.

Незважаючи на виклики, пов'язані з цифровою трансформацією, її потенціал для забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення якості життя є безмежним. Цифрові технології стають не лише інструментом оптимізації, але й потужним драйвером інновацій та розвитку нових бізнес-моделей.

ВИСНОВКИ

В аграрній сфері ресурсний потенціал представляє собою матеріально-речову основу виробничого потенціалу та детермінує можливості підприємства виробляти певний обсяг сільськогосподарської продукції. Ресурсний потенціал поєднує в своєму складі сільськогосподарські угіддя, матеріальні й трудові ресурси. Його можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних видів ресурсів, які використовують в аграрному виробництві.

Відповідно до змісту ресурсної концепції, ресурсний потенціал фермерського господарства можна представити як систему ресурсів, що взаємодіють між собою і тим самим обумовлюють досягнуті економічні результати. За функціональним підходом аналіз структури потенціалу включає такі складові: техніко-технологічну, виробничу, маркетингову, фінансову, логістичну, соціальну та організаційну.

Ефективність використання ресурсного потенціалу обумовлюється впливом ряду чинників, які можна поділити на дві основні групи: чинники формування ресурсного потенціалу та чинники його ефективного використання. Найбільш поширеним є проведення оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу з використанням порівняльного, бального, експертного, рейтингового методів, економіко-математичного моделювання тощо.

Оцінку ресурсного потенціалу фермерського господарства здійснюють з залученням великої різноманітності методів, які можна поєднати у чотири групи. Витратні та ресурсні методи розкриваються показниками ефективності використання ресурсного потенціалу на основі декількох результативних значень обороту і прибутку. Результативні методи – за допомогою показників кількісної оцінки діяльності підприємства. Комплексні системні методи дозволяють більш поглиблено і досконально проаналізувати діяльність підприємства та оцінити його ресурсний потенціал.

Діяльність фермерського господарства «Терновий О.І.» Роменського району Сумської області, свідчить про те, що:

1. На 31.12. 2024 року земельні угіддя господарства становлять 463 га, тому воно є невеликим і відповідає своїй організаційній структурі. В структурі земельних угідь рілля займає 80%., що свідчить про великий ступінь розораності.

2. Підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових і зернобобових. В структурі зернових і зернобобових кукурудза на зерно становить 38%. Серед технічних культур, які вирощує господарство перевага надається соняшнику.

3. Постійно на обліку на підприємстві знаходиться 3 особи. В більш напружені періоди виробничого процесу підприємство залучає одного найманого працівника. Кожним працівником на підприємстві відпрацьовано в середньому 260-265 днів. Середньомісячна заробітна плата на 31.12.2023 року становить 12742 грн.

4. Середньорічна вартість фондів за останні три роки зменшилась майже на 20%. При цьому середньорічна вартість оборотних засобів за останні три роки збільшилась у 2,5 рази.

5. В 2023 році по відношенню до 2021 року чистий дохід від реалізації продукції збільшився майже на 2 млн. грн., собівартість реалізованої продукції збільшилась відповідно майже на 5 млн. грн. При цьому чистий прибуток по підприємству за останні три роки зменшився на 3, 2 млн. грн. Така ситуація є типовою для нашого регіону, оскільки він є прифронтовим. Цей факт не можливо вважати позитивним оскільки не має перспектив для розвитку за відсутності джерел фінансування.

6. За останні три роки діяльності підприємство збільшило свої активи майже в половину, що у відносному виразі становить 5,4 млн. грн.

7. Власний капітал підприємства складається з зареєстрованого пайового капіталу величина якого 100 грн і є незмінною від моменту реєстрації і до сьогоднішнього дня.

8. Величина довгострокових кредитів банку в 2023 році по відношенню до 2021 року збільшилась в 2, 5 рази.

9. Загальна суми витрат підприємства збільшилась на 70%, що в абсолютному виразі становить 5,1 млн. грн.

10. Аналізуючи показник фінансової автономії можемо констатувати, що на кінець 2023 року в структурі капіталу 70% складає саме власний капітал. Нормативним значенням коефіцієнта автономії зазвичай вважається 0,5. Це означає, що підприємство має забезпечувати співвідношення власного та залученого капіталу не менше ніж 1:2. Такий рівень автономії гарантує, що підприємство має достатню фінансову подушку безпеки, яка дозволяє йому погасити свої борги за рахунок реалізації активів, сформованих за рахунок власних коштів.

Ефективне управління ресурсами є ключовим фактором підвищення продуктивності виробництва. Це включає в себе не тільки раціональне використання наявних ресурсів, але й постійне вдосконалення їхньої структури та якості шляхом впровадження інноваційних рішень. Для досягнення максимальної ефективності, необхідно правильно поєднувати різні види ресурсів. Ресурси, які задіяні у виробничому процесі, мають свої сильні та слабкі сторони, тому важливо знайти такі комбінації, які дозволять компенсувати недоліки одних ресурсів за рахунок переваг інших.

цифрова трансформація підприємств відкриває нові можливості для оптимізації його ресурсів, підвищення ефективності виробництва та покращення якості продукції та послуг. Завдяки цифровізації вдається досягти безперервного потоку матеріалів, продукції та інформації між усіма ланками виробничо-збутового ланцюга. Цифрові технології дозволяють підприємствам швидко експериментувати з новими ідеями та впроваджувати їх у виробництво, забезпечуючи конкурентну перевагу на динамічному ринку.

Хоча цифрові технології відкривають широкі можливості для бізнесу, їх впровадження може бути складним для малих та середніх підприємств через обмежені фінансові ресурси. Крім фінансових витрат, підприємствам доводиться стикатися з проблемою перекваліфікації персоналу, що вимагає додаткових інвестицій в навчання та може тимчасово знизити продуктивність. Хоча цифрові

технології відкривають нові можливості для бізнесу, вони також створюють нові виклики, пов'язані з кібербезпекою та соціальними наслідками, що вимагають від компаній ретельного підходу до управління цими ризиками.

Серед успішних кейсів застосування цифрових технологій для оптимізації ресурсів можна назвати:

1. Повна інтеграція цифрових технологій у виробничі процеси дозволяє створити гнучкі та адаптивні виробництва, здатні швидко реагувати на зміни ринку та вимоги клієнтів.

2. Завдяки цифровим інноваціям, смарт-міста здатні оптимізувати використання таких ресурсів, як електроенергія та вода, а також покращити якість життя мешканців за рахунок зменшення заторів та підвищення екологічності.

3. Застосування дронів для моніторингу полів та систем точного землеробства, що базуються на великих даних, сприяє значному підвищенню врожайності та ефективності використання ресурсів у сільському господарстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисюк І.О., Сімкова Т.О. Формування системи управління ресурсним потенціалом транспортного підприємства. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 43. С. 114–119. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/23.pdf (дата звернення: 18.09.2024).
2. Баланюк І.Ф., Козак І.І., Шеленко Д.І. Формування внутрішнього економічного механізму розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. № 5. 2019. С. 59–67.
3. Буняк Н. М., Тимощук О. В. Особливості управління ресурсним потенціалом підприємства в умовах кризових явищ. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 2 (82). С. 28-33.
4. Бороненкова С. А. Управлінський аналіз. К.: Фінанси, 2020. 384 с
5. Ващенко О. П. Сутність та класифікація ресурсів підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 11. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2019_2_16 (дата звернення 05.11.2024).
6. Вовк О. М. Формування інноваційного потенціалу підприємств в умовах цифровізації регіональних економічних систем. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. Т. 21. Вип. 3 (52). С. 65-79.
7. Вольченко С. Роль ресурсного потенціалу підприємства в підвищенні ефективності його господарської діяльності. Збірник тез XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Менеджмент XXI століття: проблеми і перспективи». Умань, 2024. с. 56-59
1. Вольченко С. Вдосконалення методичного підходу до інтегральної оцінки ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. *Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації»*. Суми.2024. С.
8. Гілецький Й. Р., Тимофійчук Н. М. Оцінка питомої ваги природних ресурсів у структурі природо-ресурсного потенціалу території на прикладі

Верховинського та Путильського адміністративних районів. *Географія та туризм: Науковий збірник*, Випуск 47. Київ, 2019. С. 58-68. URL : <http://www.geolgt.com.ua/index.php?option=comcontentviewarticleid2271tm>.

9. Добровольська О. В., Ясинська Д. В. *Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. Економічний простір*. 2021. Вип. 166. С. 81-84.

10. Дикань В. Л., Заєць Г. П. Організаційно-економічне забезпечення ефективної діяльності підприємств: логістичний підхід. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 65. С. 9-18.

11. Козак Л. В. Формування стратегій позиціонування продукції аграрних підприємств на вітчизняному та світовому ринках. *Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія»*, 2019. 494 с.

12. Комаров М. А., Романов А. Н. Ресурсний потенціал економічного зростання. К. 2020. 567 с.

13. Концептуальні засади розвитку аграрної сфери та сільських територій України : колективна монографія / за ред. М. О. Кизима. 2020. 280 с.

14. Крисько Ж. Л. Залучення потенціалу підприємництва в процеси розвитку територіальної громади. Розвиток публічного управління та менеджменту в умовах трансформаційних викликів: монографія / за ред. Шкільняка М.М., Васиної А.Ю. Тернопіль: ЗУНУ. 2022. С.285-298

15. Кірдіна О. Г., Ямпольська А. С. Управління ресурсним забезпеченням розвитку залізничного транспорту в умовах цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2021. № 75. С.15-25

16. Комаров М. А., Романов А. Н. Ресурсний потенціал економічного зростання. К., 2020. 567 с.

17. Ліганенко І. В. Ресурсно-компетенційний базис стратегічних змін на виробничому підприємстві. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2019. Вип. 1(1). С. 237- 244.

18. Липкань О. В. Методичні підходи до оцінки ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств. URL: www.btsau.kiev.ua/ua/edition.php?read=1332. (дата звернення: 19.09.2024)

19. Матковський П. Є. Модернізація сільськогосподарських підприємств. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника», 2019. 400 с.

20. Оптимізація структури ресурсного потенціалу підприємства та шляхи її підвищення. URL: http://eworks.com.ua/work/1932_Optimizaciya_stryktyri_resyrsnogo_potencialy_pidpriemstva_ta_shlyahi_ii_pidvishennya.html (дата звернення: 19.09.2024)

21. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 19.09.2024)

22. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua>. (дата звернення: 19.09.2024)

23. Осецький В. Л., Куліш В. А. Інноваційна індустріалізація в агропромисловому комплексі України. *Економіка АПК*, 2020, № 4. С. 54–65.

24. Про фермерські господарства: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV. Зі змінами від 20.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>. (дата звернення 12.11.2024).

25. Приступа В. І. Теоретикометодичний підхід до формування механізму управління ресурсним потенціалом підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 1. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2021/26.pdf (дата звернення: 14.10.2024)

26. Розвиток інноваційної бізнес-діяльності в умовах зеленої економіки: монографія / Юхименко П. І. та ін.; за заг. ред. д. е. н., професора Шуст О. А. Біла Церква: БНАУ, 2023. 494 с

27. Смолич Д. В., Тимошук І. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*. 2020. №153. С. 75-82.

28. Свободін В. А. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств. *Економіка сільськогосподарських та переробних підприємств*. 2020. № 5. С. 41-43.

29. Сільське господарство України 2021 : стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2022. 222 с

30. Терещенко С.І., Петухов А.Ю. Управління ресурсами і інклюзія: синергія для сталого розвитку сільських територій. *Матеріали наукового колоквиуму «Стратегічні аспекти сталого та інклюзивного розвитку економіки України: від теорії до практики»*. Одеса, 2024.с. 61-63.
<http://kaf.ep.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/materials/conferences/collokvium-19-09-2024.pdf>

31. Терещенко С.І., Звоновський Р.А., Скубко В. Формування системи ризикозахищеності за умов ефективного використання потенціалу підприємства. *Підприємництво та інновації*. №25.2022. с. 82-87 <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/view/547>

32. Терещенко С.І. Вплив інноваційного потенціалу на розвиток будівельних підприємств. *XV Всеукраїнська науково-практична Інтернет - конференція "Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці"*, - м. Ірпінь, 2019.- с. 165-168

33. Шабатура Т.С. Комплементарність механізмів реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств: монографія.. Одеса ТЕС, 2019. 388 с. ISBN 978-677-7711-24-6. URL: <http://dl.handle.net/123456789/3117>(дата звернення 12.11.2024).

34. Шкільняк М. М., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л., Демків І. О. Менеджмент: підручник. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 258 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46199/1/MenedjmentPD_B5_1.11.22.pdf. (дата звернення 12.11.2024).

35. ШеленкоД.І. Організаційно-правові форми сільськогосподарських підприємств в економічному вимірі. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім.В.Стефаника, 2019. 476 с

36. Шеленко Д.І., Баланюк І.Ф., Баланюк В.С. Соціальний капітал у розвитку соціального підприємництва. *Економіка АПК*. 2021. № 11. С. 44–53.
37. Ференц Н. М. Сутність ресурсного потенціалу аграрного підприємства. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів: збірник матеріалів доповідей IV науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Тернопіль, 4 травня 2023 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С.43-46.
38. Храмцова Т. Г. Споживча кооперація: методологія оцінки соціально-економічного потенціалу. Нововолинськ, 2020. 322 с.
39. Чупир О.М., Бурлака Є.О., Бутенко О.П. Управління розвитком ресурсного потенціалу підприємств (на прикладі підприємств залізничного транспорту) : монографія. Харків : ХНУБА, 2022. 178 с.
40. Kwilinski A. (2018). Mechanism of formation of industrial enterprise development strategy in the information economy. *Virtual Economics*, 1(1), 7-25. – URL : [https://doi.org/10.34021/ve.2018.01.01\(1\)](https://doi.org/10.34021/ve.2018.01.01(1)) (дата звернення 12.11.2024).
41. Schulze W.S. The two schools of thought in resource-based theory: definitions and implications for research, in Shrivastava, P., Huff, A.S. and Dutton,
42. J.E. (Eds), *Advances in Strategic Management*, Volume 10 A, JAI Press, Greenwich, CT. 1994.
43. Shuai D., Shuai Q., Dong Y. Particle model to optimize resource allocation and task assignment // *Information Systems*. 2007. Vol. 32, Issue 7. P. 987 – 995.
44. Black Sea Grain Initiative (2022). URL: <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative>. (дата звернення 12.11.2024).

